

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Стрельцова Ольга Вікторівна

27 травня 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: **МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Виконавець: Журид Марина Ігорівна

Науковий керівник: професор, д. ю. н. Прощаєв Володимир Володимирович

Нормоконтролер: Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1. Потреба в організації та здійсненні міжнародного співробітництва для досягнення цілей та вирішення завдань ОРД.....	7
1.2. Принципи, на яких ґрунтується міжнародне співробітництво.....	18
1.3. Аналіз українського законодавства, міжнародних договорів та установчих актів і правил міжнародних правоохоронних організацій, що регулюють міжнародне співробітництво.....	24
1.4. Форми міжнародного співробітництва.....	39
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	46
2.1. Суб'єкти міжнародного співробітництва.....	46
2.2. Виконання запитів правоохоронних органів іноземних держав та міжнародних правоохоронних організацій стосовно виконання окремих оперативно-розшукових заходів.....	49
2.3. Взаємодія суб'єктів міжнародного співробітництва для попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень.....	53
РОЗДІЛ 3. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	61
3.1. Актуальні проблеми у сфері міжнародного співробітництва та їх характеристика.....	61
3.2. Шляхи вдосконалення правової основи міжнародного співробітництва.....	68
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Важливість правового інституту міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності, як складової міжнародного права, та правового регулювання на внутрішньодержавному рівні суспільних відносин в сфері допомоги держав у кримінальних справах, пов'язаних з організованою транснаціональною злочинністю, включно із корупцією, легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, очевидна для правоохоронних органів.

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю базується на договірній правовій базі, що сформована її учасниками, та реалізується у різних формах. На сьогодні сформовано як універсальні, так і регіональні механізми співробітництва, що базуються на ряді стандартів та принципах, відповідно до яких надається міжнародна правова допомога та інші форми співробітництва у боротьбі зі злочинністю, включаючи і такі форми як призупинення операцій та арешт коштів, одержаних злочинним шляхом.

Проблематика боротьби зі злочинністю, особливо з організованими транснаціональними формами злочинності, нині набуває ще більшої актуальності та глобального характеру. Найбільш суспільно-небезпечними та розповсюдженими видами злочинів є організована транснаціональна злочинність, міжнародний тероризм, торгівля людьми, незаконна міграція, наркобізнес, торгівля зброєю та інші, які становлять небезпеку не тільки для України чи окремих держав, але й для всього людства. Отже, це потребує спільних зусиль і повсякденного міжнародного співробітництва правоохоронних органів.

Вагомий внесок в розробку національних та міжнародних систем протидії злочинності здійснено такими зарубіжними вченими, як Дж. Гросман, Ф. Бретт, Дж. Модінгер, Т. Рейтер, Р. Седдіг, Дж. Робінсон, К. Коттке, Дж. Жданович та іншими. В українській науці питання організаційно-правових форм міжнародного співробітництва у сфері

оперативно-розшукової діяльності фрагментарно висвітлювалось лише в окремих наукових статтях, проте в останній час це питання, є предметом дослідження достатньо широкого кола вітчизняних науковців, так і деяких зарубіжних науковців, серед яких можна відзначити роботи В. Алізаде, В. Алієва, О. Барановського, С. Буткевич, З. Варналія, Ю. Васильєв, А. Волоєводза, Н. Зелінської, І. Коломійця, Л. Кривоноса, А. Мокія, О. Римарука, Л. Філянїна, В. Цепелева, Ю. Черноуса, Н. Якимчук та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є визначення концептуально-теоретичних засад організації та здійснення міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності, організація дослідження міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності, а також розгляд стану та проблем міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшуковій діяльності.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- проаналізувати потреби в організації та здійсненні міжнародного співробітництва для досягнення цілей та вирішення завдань ОРД;
- розкрити особливості принципів, на яких ґрунтується міжнародне співробітництво у сфері ОРД;
- здійснити аналіз українського законодавства, міжнародних договорів та установчих актів і правил міжнародних правоохоронних організацій, що регулюють міжнародне співробітництво;
- з'ясувати особливості форм міжнародного співробітництва у сфері ОРД;
- розглянути суб'єкти міжнародного співробітництва у сфері ОРД;
- визначити порядок виконання запитів правоохоронних органів іноземних держав та міжнародних правоохоронних організацій стосовно виконання окремих оперативно-розшукових заходів;
- висвітлити значення взаємодії суб'єктів міжнародного співробітництва для попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;

– дослідити шляхи вдосконалення правової основи міжнародного співробітництва;

- проаналізувати актуальні проблеми у сфері міжнародного співробітництва та їх характеристика.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері регулювання взаємодії суб’єктів міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності з правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними правоохоронними організаціями.

Предметом даної роботи є міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності.

Методологічну основу роботи склали філософські, загальнонаукові та спеціальні методи, які у своєму органічному поєднанні допомогли досягти виконання поставлених завдань.

Світоглядно-методологічним підґрунтям дослідження послуговував діалектичний загальнонауковий метод, який застосовано до вивчення характеристики та значення організації та здійснення міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності.

Також використовувалися загальні методи наукового пізнання: діалектичний, спостереження, порівняння, аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення та історичний метод.

Серед спеціально-юридичних методів застосовано загальнотеоретичний – для характеристики організації дослідження міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності; порівняльно-правовий – стану та проблем міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності. Логічні прийоми і засоби супроводжували весь процес дослідження.

Апробація результатів дослідження. Додаткові результати наукового дослідження були апробовані та опубліковані в рамках науково практичної конференції: «Міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності» - ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки 2022.

Структура дипломної роботи зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, якими охоплюються дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи 87 сторінок, у тому числі список використаних джерел 7 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Потреба в організації та здійсненні міжнародного співробітництва для досягнення цілей та вирішення завдань ОРД

Сучасний світ — це суспільство різних націй, народів, країн. Для їх самостійного розвитку характерна тенденція до збільшення міжнародного співробітництва. Об'єктивна необхідність його розвитку продиктована загостренням глобальних проблем (загроза самознищення цивілізації в результаті можливого ядерного конфлікту, боротьба з економічною відсталістю у світі, забезпечення раціонального використання природних ресурсів, розвиток інформаційно-торговельного обміну, дестабілізація міжнародних відносин і зростання тероризму), що виникла перед людством у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. І подолати ці проблеми можна лише за допомогою спільної та злагодженої діяльності держав на основі загально визнаних норм і принципів міжнародного права.

У 21 столітті людство досягло значних успіхів у різних сферах суспільного життя, але соціальний прогрес також проявляється в деструктивних, злочинних і небезпечних формах для подальшого сталого розвитку людства. Це тероризм, сепаратизм, захоплення територій суверенних держав, а також зростання економічної злочинності, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, шахрайство з фінансовими ресурсами; поширюється кіберзлочинність тощо. Україна стає об'єктом зростання інтересу міжнародних злочинних угруповань, зокрема, у сферах відмивання «брудних» грошей, нелегальної міграції, торгівлі людьми, зброєю, небезпечними матеріалами, наркотичними речовинами тощо. це

робить актуальним вивчення проблем міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, її напрямів і форм.

Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю має міцне історичне підґрунтя: задовго до появи самої ідеї міжнародного права держави співпрацювали з окремих питань боротьби зі злочинністю. Відомо, що ще в часи Стародавнього світу та Середньовіччя одним із видів співпраці було укладання двосторонніх угод про видачу злочинців. Прийняття Статуту ООН ознаменувало новий етап у розвитку міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Ряд міжнародних документів, зокрема Статут ООН¹, Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р.², Декларація про принципи міжнародного права 1970 р.³ Був закріплений один із головних принципів міжнародного права - принцип співпраці між країни, які є нормою *jus cogens*.

Відповідно до ст. 542 КПК України міжнародне співробітництво визначається як діяльність уповноважених органів під час кримінального провадження, яка полягає у застосуванні необхідних заходів щодо надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, вчинення певних процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, тимчасове переведення осіб, притягнення до кримінальної відповідальності, переведення засуджених та виконання покарань⁴.

За своєю суттю міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю являє собою складну систему відносин, що включає узгоджену політику, законодавство, правоохоронну, організаційно-управлінську, інформаційну,

¹ Статут ООН: прийнятий 26.06.1945. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_010.

² Віденська конвенція про право міжнародних договорів: прийнята 23.05.1969; ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 14.04.1986 із застереженнями і заявою. Україна у міжнародно-правових відносинах : зб. докум. (укр. та рос. мовами). Київ. 1996. Кн. 1: Боротьба зі злочинністю та взаємна правова допомога. С. 22.

³ Декларація о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединённых Наций: принята Резолюцией 2625 (XXV) на 1883-ем пленарном заседании ГА ООН 24.10.1970. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_569.

⁴ Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

науково-дослідницьку діяльність держав в особі державних органів і посадових осіб, а також діяльність міжнародних організацій із запобігання злочинності. боротьба з нею та боротьба з правопорушниками

Метою такої співпраці є, з одного боку, удосконалення міжнародно-правових норм у цій сфері, а з іншого – досягнення узгодженості дій держав в особі своїх правоохоронних органів у процесі розслідування кримінальних правопорушень. Міжнародне співробітництво у сфері протидії злочинності здійснюється за певними напрямками та в певних формах, але аналіз законодавства та наукових праць свідчить про відсутність єдиного узгодженого підходу до їх розуміння.

За словами Л.Д. Тимченка, міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю розвивається за трьома напрямками: 1) укладання двосторонніх угод, в яких держави регулюють надання правової допомоги у кримінальних справах, екстрадицію злочинців, передачу засуджених для відбування покарання в м. держав, громадянами яких вони є; 2) регіональне співробітництво; 3) співпраця в універсальних міжнародних організаціях (ООН та її спеціалізовані установи, Інтерпол)⁵. Проте ці положення, на нашу думку, слід визначати як рівні співпраці – двосторонній, регіональний та глобальний.

Л.Н. Галенська виділяє такі напрями міжнародного співробітництва держав у сфері протидії злочинності, як: визнання небезпеки для держав тих чи інших злочинних дій та необхідності застосування загальних заходів щодо їх припинення; надання допомоги у розшуку правопорушників, які переховуються на чужій території, передачі їх відповідній державі; допомога в отриманні необхідних матеріалів у кримінальній справі; вивчення проблем злочинності та боротьби з нею, питань пенітенціарної системи; надання

⁵ Тимченко Л.Д. Міжнародне право: підручник для юридичних спеціальностей ВНЗ МВС. Харків: Консум, 1999. С. 430

практичної допомоги окремим державам у вивченні та вирішенні проблем злочинності; обмін інформацією⁶.

Вважаємо, що обмін інформацією не слід розглядати як окрему сферу міжнародного співробітництва, оскільки він є невід'ємною частиною інших сфер і супроводжує вирішення будь-яких практичних проблем.

До ключових напрямів міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю А.М. Джужа та Ю.Ф. Іванова включають: а) прийняття та виконання договорів про боротьбу зі злочинами міжнародної небезпеки; б) надання правової допомоги у кримінальних справах, у тому числі про видачу; в) розроблення міжнародних норм і стандартів, що забезпечують захист прав людини у сфері правоохоронної діяльності; г) регулювання питань національної та міжнародної юрисдикції; г) взаємодія у попередженні, розкритті, придушенні та розкритті злочинів міжнародного характеру⁷.

Слід зазначити, що відповідно до глави 44 Кримінально-процесуального кодексу України⁸ та на основі сучасних наукових висновків екстрадиція, тобто видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, не повинна включатися до складу міжнародної правової допомоги, але слід виділити як окрему форму співпраці у кримінальному судочинстві⁹.

Розглядаючи напрями міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю як шляхи її розвитку як певні тенденції цього розвитку, необхідно виділити:

- заохочення держав та сприяння укладанню угод у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, у тому числі її запобігання та лікування осіб, які порушують норми цих договорів;

⁶ Веремієнко с. В. Напрями та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Право і суспільство. № 2. Ч. 2. 2019. С. 230

⁷ Джужа О.М., Іванов Ю.Ф. Роль міжнародних організацій у боротьбі зі злочинністю. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2003. № 5. С.61

⁸ Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

⁹ Антонюк А.Б. Процесуальні засади міжнародного співробітництва у розслідуванні кримінальних правопорушень : дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Ірпінь, 2016. С. 67

- розроблення міжнародних стандартів у сфері запобігання злочинності, кримінального переслідування та відбування покарань за міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру; - розроблення національними правоохоронними органами рекомендацій щодо боротьби зі звичайними злочинами, інформаційно-консультаційної допомоги державам (з урахуванням того, що кожна держава веде цю боротьбу в рамках суверенітету, на своїй території та відповідно до власних соціальних та економічних умов)¹⁰.

За характером злочинності напрями міжнародного співробітництва в боротьбі з нею можна класифікувати так: співробітництво у боротьбі з міжнародними злочинами; співробітництво у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру; співпраця у боротьбі із загальною злочинністю¹¹.

У свою чергу, кожна з цих сфер може бути структурована залежно від рівня суспільної небезпеки та поширення конкретного злочину. За цим критерієм можна виділити види міжнародного співробітництва у боротьбі з такими злочинними діяннями: міжнародний та внутрішній тероризм; захоплення заручників; незаконний обіг наркотичних, хімічних та ядерних речовин; незаконна торгівля зброєю та боєприпасами; незаконні операції у сфері високих технологій (насамперед комп'ютерні злочини); міжнародна та національна корупція; незаконні банківські операції та фальсифікації; викрадення та контрабанда автомобілів; незаконне переміщення людей через кордон; торгівля жінками та дітьми з метою їх сексуальної експлуатації; торгівля людьми з метою трансплантації людських органів.

Ми вже згадували поняття рівня співпраці, яке іноді замінюють поняттям «напряму». За загальним тлумаченням рівень — це умовна горизонтальна лінія або площина, яка служить межею висоти, яку хтось має

¹⁰ Супрун Т.М. Міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 5. С. 336. URL: http://pap.in.ua/5_2016/101.pdf.

¹¹ Черноус. Ю.М. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю. Право та державне правління. 2013. № 4. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&.

або на якій перебуває¹². Таким чином, до рівнів міжнародного співробітництва при розслідуванні злочинів міжнародного характеру належать: 1) двостороннє співробітництво між державами, яке полягає у взаємодії між центральними (уповноваженими), компетентними органами держав, дипломатичними представництвами, консульськими установами та іншими уповноваженими суб'єктами. ; 2) співробітництво на регіональному рівні, що відбувається за сприяння міжнародних організацій регіонального рівня. Так, Україна є членом Ради Європи (з 1995 р.), Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) (з 1992 р.).

Слід також відзначити взаємодію з Європейським Союзом, Європолем, Організацією американських держав (ОАД), з якими Україна співпрацює на окремих принципах; 3) співробітництво на світовому (глобальному) рівні, що відбувається за сприяння відповідних міжнародних організацій. Йдеться про ООН (членство з 1945 року) та її спеціалізовані установи, Інтерпол (членство в СРСР з 1990 року, Україна – з 1992 року) та інші¹³.

Щодо поняття форми, то за загальним визначенням: форма обрису, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд; зовнішній прояв явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація¹⁴.

Перш за все, зазначимо, що форми міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю дуже різноманітні, але всі вони зводяться до двох видів:

– укладання міжнародних договорів (про правову допомогу у кримінальних та інших справах, конвенцій про боротьбу з окремими злочинами міжнародного характеру тощо);

¹² Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. Т.В. Бусел. Ірпінь-Перун, 2002. С.932

¹³ Грянка Г.В. Питання міжнародного співробітництва у розслідуванні злочинів міжнародного характеру. Вісник Асоціації кримінального права України. 2018. № 1 (10). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/14_Hrianka.pdf.

¹⁴ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. Т.В. Бусел. Ірпінь-Перун, 2002. С.1028

– створення відповідних міжнародних організацій (спеціально створених для протидії міжнародній злочинності - Інтерполу або організацій загальної компетенції, для яких боротьба зі злочинністю є одним із напрямків роботи - ООН, ОБСЄ, Рада Європи тощо)¹⁵.

Така класифікація відповідає уявленню про те, що співробітництво між державами загалом здійснюється у двох формах: договірно-правовій (конвенційній) та інституційній (у рамках міжнародних організацій). Таким чином, найпоширенішими формами міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю є:

- надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, що є врегульованою нормами міжнародного та національного права узгодженою діяльністю різних держав щодо захисту інтересів особи, суспільства та держави;

- видача осіб, які вчинили злочини, з метою притягнення їх до кримінальної відповідальності або виконання вироку;

– переведення засуджених до позбавлення волі для подальшого відбування покарання в державі їх громадянства або постійного проживання;

– обмін оперативною, правовою чи іншою інформацією;

– виконання доручень на міжнародне розслідування;

- забезпечення прав і свобод громадян певної держави при здійсненні кримінального судочинства в іншій державі;

- навчання особового складу, обмін досвідом роботи правоохоронних органів різних держав у боротьбі з міжнародною злочинністю;

- надання експертно-консультативних послуг, спеціальних науково-технічних засобів та надання іншої матеріально-технічної допомоги;

- спільне вивчення проблем злочинності та боротьби з нею, прогнозування та програмування цієї діяльності; участь в офіційних заходах (конгресах, нарадах) та науково-технічних конференціях (семінарах,

¹⁵ Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2008. С.282

симпозіумах), що обговорюють проблеми міжнародного співробітництва у сфері запобігання злочинності.

Крім того, зазначаємо, що ці заходи можуть бути реалізовані як на основі багатосторонніх міжнародних договорів про міжнародну правову допомогу, так і інших форм міжнародного співробітництва в кримінальному судочинстві (Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року з Додатковим протоколом 1975 року та Другий додатковий протокол, а також на основі багатосторонніх міжнародних договорів про боротьбу зі злочинами міжнародного характеру (Конвенція ООН проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, 1988 р.; Конвенція про відмивання, розшук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1990 р.); Конвенція про кіберзлочинність 2001 року з Додатковим протоколом 2003 року; Конвенція ООН проти корупції 2003 р. та ін.). При цьому друга група міжнародних договорів з урахуванням особливостей розслідуваних злочинів міжнародного характеру передбачає додаткові заходи співпраці¹⁶.

Таким чином, завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні дії осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, а також одержання інформації в інтересах особи, безпеки громадян, суспільства та держави. Оперативно-розшукова діяльність — це система відкритих і негласних розшукових, розвідувальних і контррозвідувальних заходів, що здійснюються з використанням оперативних і оперативно-технічних засобів.

Важливе значення має необхідність організації та здійснення міжнародного співробітництва для досягнення поставлених цілей та вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД).

Досягнення цілей, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», забезпечується шляхом успішного вирішення

¹⁶ Веремієнко С. В. Напрями та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Право і суспільство. № 2. Ч. 2. 2019. С. 231

оперативно-розшукових завдань. Завдання оперативно-розшукової діяльності можна поділити на загальні та специфічні¹⁷.

Загальні завдання органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, випливають із змісту ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Серед них пошук та фіксація фактичних даних про протиправні дії осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. Найближчі завдання ОРД можна конкретизувати шляхом визначення обов'язків оперативних підрозділів, передбачених ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані:

1) попередження, своєчасне виявлення та припинення кримінальних правопорушень та виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, вчиненню попередження правопорушень;

2) виконання письмових доручень слідчого, доручень прокурора та визначень слідчого судді суду та клопотань уповноважених державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів;

3) виконання в межах своєї компетенції запитів правоохоронних органів інших держав або міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів і правил міжнародних правоохоронних організацій, членом якої є Україна;

4) інформування відповідних державних органів про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства та держави, а також порушення закону, пов'язані зі службовою діяльністю посадових осіб;

5) взаємодія між собою та іншими правоохоронними органами, у тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародними

¹⁷ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.

антитерористичними організаціями з метою швидкого та повного запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;

б) забезпечення із залученням інших підрозділів безпеки працівників суду та правоохоронних органів, які надають допомогу, сприяння оперативно-розшуковим заходам, осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб;

7) участь у здійсненні заходів з фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки для допуску до спеціальних робіт¹⁸.

Ці напрямки діяльності оперативних підрозділів, сформульовані як їх завдання, додатково закріплені в положеннях ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», яка визначає підстави проведення оперативно-розшукової діяльності:

1) наявність достатньої інформації, отриманої в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:

- кримінальні правопорушення, що готуються;
- особи, які готують вчинення кримінального правопорушення;
- особи, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання;
- безвісти зниклих;
- розвідувально-диверсійна діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України;
- реальна загроза життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду та правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, членів їх сімей та близьких

¹⁸ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.

родичів, з метою створення необхідних умов. для належного здійснення правосуддя; працівники розвідувальних органів України у зв'язку зі службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співпрацюють або співпрацюють з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності. діяльності;

2) запити уповноважених державних органів, установ та організацій щодо перевірки осіб у зв'язку з їх доступом до державної таємниці та роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках, а також осіб, яким надано дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих і стерильних зонах, охоронюваних зони обмеженого доступу та критичні частини таких зон аеропортів;

2-1) необхідність перевірки осіб у зв'язку з їх призначенням на посади в розвідувальних органах України або залученням до конфіденційної співпраці з такими органами, доступу осіб до розвідувальних таємниць;

3) випадки, передбачені статтею 17 Закону України «Про розвідку»;

4) наявність узагальнених матеріалів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, одержаних у встановленому законом порядку¹⁹.

Вирішення Україною важливих соціально-економічних, політичних та інших завдань практично неможливе без участі в міжнародному співробітництві в боротьбі зі злочинністю, у діяльності міжнародних правоохоронних організацій.

¹⁹ Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник / О. О. Подобний. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 48

1.2. Принципи, на яких ґрунтується міжнародне співробітництво

Будь-яка діяльність за своєю природою підпорядкована певним законам, фундаментальним засадам або принципам, які визначають її спрямованість і характер, тобто служать для неї орієнтиром. Будучи найважливішими, імперативними, загальновизнаними нормами, принципи міжнародного співробітництва держав під час кримінального провадження та надання міжнародної правової допомоги у кримінальних справах регулюють характер міждержавних відносин у певній сфері, забезпечуючи тим самим міжнародно-правовий порядок.

Міжнародне співробітництво держав у цій важливій сфері базується на системі певних критеріїв, стандартів, тобто міжнародних принципів, що визначають сутність організації та діяльності держав, а також міжнародних організацій у сфері боротьби з міжнародними злочинними діяннями.

Згідно з пунктом 4 статті 2 Статуту ООН «всі члени ООН захищені у своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування...». Обов'язок незастосування сили поширюється на всі держави і є основою співпраці держав у різних сферах, у тому числі в боротьбі зі злочинністю. Нормативний зміст цього принципу можна викласти в таких основних положеннях:

Співпраця між державами у сфері боротьби зі злочинністю має відбуватися на добровільній основі, без будь-якого примусу чи погрози силою²⁰;

Проблеми, що виникають із співробітництва у сфері кримінального судочинства, не можуть бути використані для невиправданого прямого чи непрямого застосування сили чи погрози силою. Статут ООН передбачає лише два виняткові випадки застосування збройної сили: для самооборони

²⁰ Мудряк Т. Міжнародне співробітництво щодо криміналістичного забезпечення розслідування злочинів. Юридичний вісник. 2014. № 6. С. 212

(ст. 51) і за рішенням Ради Безпеки ООН у разі загрози миру, порушення миру або акту агресії. (статті 39 і 42).

Особливістю принципу мирного вирішення міжнародних спорів є досить широкий перелік засобів мирного вирішення спорів, завдяки чому Статут ООН надає сторонам у спорі свободу вибору таких мирних засобів, як переговори, посередництво, примирення, арбітраж, судовий розгляд, звернення до регіональних органів і т. д. При вирішенні спору у сфері кримінального судочинства держави мають право самостійно обирати спосіб його мирного вирішення, що, як правило, міститься в текстах договору.

Арбітражний спосіб вирішення спору, зокрема, передбачений: Конвенцією про відмивання, розшук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1980 р., Конвенцією про боротьбу з незаконними актами проти безпеки цивільної авіації 1971 р. Конвенція ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин (19 грудня 1988 р.)

У зв'язку з вищевикладеним визначення системи та змісту існуючих засад міжнародного співробітництва, у тому числі й у сфері надання правової допомоги, набуває практичного значення, тим більше, що одностайності думок з цього приводу серед представників юридичної науки досі не досягнуто²¹. Сьогодні виділяють три основні групи принципів, на основі яких здійснюється взаємодія договірних сторін у сфері кримінального судочинства:

- загальні принципи міжнародного права щодо співробітництва між державами в усіх сферах;
- особливі принципи міжнародного співробітництва держав у сфері кримінального судочинства;
- спеціальні принципи надання взаємної міжнародної правової допомоги у кримінальних справах;

²¹ Підгородинська А.В. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні: поняття та процесуальні форми. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 4 Том 3. С. 115

– принципи внутрішнього (національного) законодавства договірних сторін (кримінального, кримінально-процесуального, конституційного права тощо).

Характеризуючи наведену класифікацію в цілому, слід зазначити, що принципи повинні пронизувати всю процесуальну діяльність з надання взаємної правової допомоги, або ширше – здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, тобто вони повинні мати властивість загальності. Якою б правовою формою не була закріплення принципів, до якої б форми міжнародного співробітництва вони не належали, ці принципи завжди є нормами загального та керівного значення, основою правозастосовного процесу в усіх сферах взаємодії держав, у тому числі у забезпеченні взаємних відносин. юридична допомога у кримінальних справах. справи.

Отже, зупинимося детальніше на кожному із структурних елементів запропонованої класифікації принципів міжнародної взаємодії держав у ході кримінального судочинства:

1. Загальні принципи міжнародного права щодо співробітництва держав у всіх сферах визначають, серед інше, діяльність уповноважених органів у сфері міжнародного співробітництва. Вони закріплені у найважливіших міжнародно-правових актах, до яких належать: Статут ООН (26.06.1945), Декларація про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН (10/24 /1970), Загальна декларація прав людини (10.12.1948), Декларація принципів, якими держави-учасниці будуть керуватися у взаємних відносинах, що міститься в Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі (Гельсінкі, 01.08.1975).), Віденська конвенція про право міжнародних договорів (23.05.1969 р., набула чинності для України 14.04.1986 р.), а також деякі нормативно-правові акти про права людини і громадянина: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (16.12.1966 р., набрав чинності для України 19.10.1973), Міжнародний пакт про економічні,

соціальні та культурні права (16.12.1966, набрав чинності для України 19.10.1973) тощо²².

У зазначених нормативно-правових актах, зокрема, закріплені такі принципи: 1) суверенна рівність держав та повага прав, притаманних суверенітету; 2) незастосування сили або загроза застосування сили в міжнародних відносинах; 3) невтручання у питання, що належать до внутрішньої компетенції держави; 4) вирішення міжнародних спорів мирними засобами; 5) міжнародне співробітництво між державами; 6) сумлінне і сумлінне виконання зобов'язань у міжнародному праві; 7) рівноправність і самовизначення народів; 8) дотримання прав людини та основних свобод; 9) територіальна цілісність країн, недоторканність і непорушність кордонів.

У наведеному вище списку кожен із принципів сильний через його взаємозв'язок з усіма іншими, оскільки лише в єдності та тісній взаємодії вони можуть функціонувати належним чином. На це також була звернута увага в Декларації 1970 року: «Принципи взаємопов'язані, і кожен принцип слід розглядати в контексті інших». Принципи міжнародного співробітництва, які ми перерахували в найзагальнішому вигляді, затверджені міжнародною практикою і визнані фундаментальною основою міжнародних відносин. При цьому зазначаємо, що хоча ці принципи є загальними і не особливо пристосовані до регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з співробітництвом держав під час кримінального судочинства, вони все ж знайшли своє відображення в договорах про правову допомогу²³.

Особливі принципи міжнародного співробітництва країн у сфері кримінального судочинства. Відносини субординації та підпорядкування функціонують між загальними принципами, зазначеними вище, та тими,

²² Підгородинська А.В. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні: поняття та процесуальні форми. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 4. Том 3. С. 116

²³ Бараннік Р.В. Принципи міжнародного співробітництва та міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження. Вісник кримінального судочинства. № 2. 2017. С.13

сфера діяльності яких обмежена міждержавним співробітництвом у сфері кримінального судочинства. Таким чином, спеціальні принципи не можуть суперечити загальним принципам міжнародного права, а, навпаки, повинні розширювати та деталізувати їх дію.

На сьогодні не можна вважати вирішеним питання про спеціальні принципи, які склалися чи оформлюються, як і їх перелік не можна вважати вичерпним у зв'язку з тим, що з підписанням нових договорів про співпрацю чи взаємодопомогу у кримінальному судочинстві список і зміст можна налаштувати. такі принципи. Дослідники розходяться не тільки щодо їх кількості та списку, але дуже часто й щодо їх змісту.

Вважаємо, що, перш за все, положення, які характеризуються такими ознаками, можуть претендувати на визнання принципами: а) вони є основоположними та вихідними для міжнародних договорів про співпрацю у кримінальному судочинстві, оскільки виражають правові основи, зміст і значення міжнародного співробітництва; б) до їхньої сфери входять усі форми міжнародного співробітництва (для міжнародного співробітництва під час кримінального провадження) або всі правовідносини в певній формі (щодо взаємної міжнародної правової допомоги у кримінальних справах); в) такі положення мають бути закріплені в нормах міжнародно-правових документів, що регулюють досліджувану сферу міждержавної взаємодії, учасницею якої є Україна, або повинні з них впливати; г) їх порушення має призвести до припинення міжнародного співробітництва з державою-порушником або до відмови їй у правовій допомозі.²⁴

Основою діяльності державних органів України щодо здійснення міжнародно-правового співробітництва під час кримінального провадження, а також звернення та міжнародної правової допомоги у кримінальних справах є принципи національного законодавства. Принципи національного законодавства України, що діють у цій сфері, доповнюють закріплені у

²⁴ Маланюк А.Г. Проведення у кримінальних справах, пов'язане з міжнародними відносинами, за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Львів, 2004. С. 49

міжнародних договорах принципи співробітництва між державами і разом з ними створюють єдину систему принципів, що є основоположною основою здійснення діяльності з виконання поставлених завдань. боротьби зі злочинністю та цілей правового співробітництва.²⁵

Узагальнюючи наявні в спеціалізованій літературі позиції та аналізуючи відповідну нормативно-правову базу, можна навести такий перелік основних принципів міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності:

Взаємність і добровільність співпраці. Цей принцип є одним з основних принципів у міжнародному співробітництві. Хоча вона не завжди знаходить своє безпосереднє закріплення у вигляді окремої правової норми, вона впливає з правової природи міжнародно-правових документів, учасницею яких є Україна.

Взаємність у відносинах держав у міжнародному співробітництві у сфері кримінального судочинства має виявлятися у двосторонньому та сумлінному виконанні ними своїх зобов'язань у рамках, передбачених договорами про міжнародне співробітництво. Водночас слід наголосити, що взаємність має місце не лише у співпраці на основі договору, а й за його відсутності – головна гарантія можливості такої співпраці, принаймні, у напрямку нормативного врегулювання договору.

Так, наприклад, згідно з ч. 1 ст. 544 КПК України за відсутності міжнародного договору міжнародно-правова допомога чи інше співробітництво може надаватися на підставі звернення іншої держави або за запитом на основі взаємності. Добровільність, навпаки, проявляється насамперед тоді, коли держава підписує відповідний договір, коли він укладається або приєднується до існуючого.

Повага та дотримання суверенітету держав, які співпрацюють у кримінальних справах. Зміст цього принципу полягає в тому, що кожна

²⁵ Бараннік Р.В. Принципи міжнародного співробітництва та міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження. Вісник кримінального судочинства. № 2. 2017. С.14

держава, яка бере участь у міжнародному співробітництві у своїх міжнародних відносинах, повинна утримуватися від застосування сили при вирішенні будь-якого питання, включаючи застосування сили проти територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави або з метою розширення її компетентності на територію інших держав, які беруть участь у міжнародному співробітництві в ході кримінального провадження. Така загроза або її використання є порушенням міжнародного права і ні в якому разі не повинні використовуватися як засіб вирішення міжнародних проблем. Щодо суто міжнародного співробітництва держав під час кримінального провадження, то слід зазначити, що кожен міжнародний договір, укладений від імені України та ратифікований Верховною Радою в установленому порядку, містить умову про обов'язкове дотримання суверенітету та безпеки кожного з договірних сторін. партії. Порушення цієї вимоги дозволяє відмовитися від виконання запиту іноземної держави про допомогу або припинити подальшу співпрацю.

Відповідно до принципу невтручання у внутрішні справи жодна держава чи група держав не має права втручатися у внутрішні справи будь-якої держави (п. 7 ст. 2 Статуту ООН). Наголошуємо, що боротьба зі злочинністю – це питання внутрішньої компетенції держави. Виходячи з цього та керуючись загальновизнаним принципом невтручання, можна виділити наступні основні положення щодо застосування цього принципу в боротьбі зі злочинністю:

- держави самостійно визначають конкретні напрямки співробітництва, а також партнерів для співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. Це положення втілено в тому, що держава має право самостійно укладати договори про надання правової допомоги, а також угоди про боротьбу з окремими видами злочинів, вступати до міжнародних організацій, що займаються проблемами злочинності;

- держави вільні визначати масштаби співпраці. Це положення знайшло своє відображення на практиці шляхом внесення застережень до

відповідних договорів, а також шляхом визначення форм участі в роботі міжнародних конференцій, семінарів, присвячених боротьбі зі злочинністю;

- при застосуванні норм міжнародного права ніхто не може втручатися у внутрішні справи інших держав. Саме це застереження визначає дорадчий характер резолюцій ООН та її Міжнародного конгресу з боротьби зі злочинністю та рішень Інтерполу;

- при укладенні угод, спрямованих проти злочинності, всі процесуальні питання вирішуються лише відповідно до внутрішнього законодавства держави. Кримінальне переслідування здійснюється на основі національного матеріального та процесуального права, справи розглядаються компетентними національними судами²⁶.

Серед особливих принципів у сфері міжнародно-правової боротьби зі злочинністю можна виділити невидачу людей та політичних емігрантів. Співпраця між країнами у сфері боротьби зі злочинністю здійснюється лише стосовно звичайних злочинів. На осіб, обвинувачених у політичних злочинах або переслідуваних з політичних мотивів, не поширюються міжнародні договори.

Невідворотність покарання. Правовий зміст цього принципу полягає в тому, що кожна особа, яка вчинила злочин, має бути покарана.

Людяність. Покарання має відповідати цілям ресоціалізації правопорушника. Мета – не лише покарання, а й перевиховання та виправлення.

Захист прав власного народу за кордоном. Перебуваючи за межами своєї держави, людина не втрачає зв'язку з державою свого громадянства. Цей принцип закріплено у Віденських конвенціях про дипломатичні (1961) та консульські (1963) зносини.

Наприклад, важливе значення для регулювання правовідносин у цій правовій сфері мають принципи міжнародного співробітництва у сфері

²⁶ Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : навч. посіб. / В. В. Аброськін, С. В. Албул, С. О. Єгоров, та ін. ; за заг. ред. В. В. Аброськіна. Одеса : ОДУВС, 2020. С. 122

протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми. Вони також мають важливе значення для організації оперативними підрозділами міграційної поліції протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми, завдяки тому, що забезпечують правильне застосування правових норм, прийняття законних та обґрунтованих оперативних та оперативно-тактичних рішень, правильне використання результатів окремих оперативно-розшукових заходів та НСРД

При цьому уповноважені оперативні підрозділи та відповідно їх посадові особи зобов'язані дотримуватись принципів міжнародного співробітництва у сфері протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми, та несуть відповідальність згідно з чинним законодавством України за їх порушення. Такими ж принципами мають керуватися інші державні органи, посадові особи, окремі громадяни, якщо вони є суб'єктами міжнародного співробітництва у сфері протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми²⁷.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про боротьбу з торгівлею людьми», діяльність, спрямована на боротьбу з торгівлею людьми, ґрунтується на таких засадах: 1) забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на повагу до гідності; , конфіденційність, правова допомога, відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законодавством порядку; 2) повага та неупереджене ставлення до жертв торгівлі людьми; 3) конфіденційність інформації про жертв торгівлі людьми; 4) добровільність отримання допомоги жертвами торгівлі людьми та недискримінація їх за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак. характеристики; 5) взаємодія органів виконавчої влади між собою, з відповідними органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність,

²⁷ Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : навч. посіб. / В. В. Аброськін, С. В. Албул, С. О. Єгоров, та ін. ; за заг. ред. В. В. Аброськіна. Одеса : ОДУВС, 2020. С. 126

досудове розслідування, а також з громадськими та міжнародними організаціями.

Якщо особи, які стали жертвами торгівлі людьми або стали свідками торгівлі людьми, є дітьми, то всі дії, що застосовуються до них, повинні ґрунтуватися на принципах, визначених Конвенцією про права дитини та Факультативним протоколом до Конвенції про права дитини. Дитячого про продаж дітей, дитячу проституцію та дитяча порнографія. Якщо вік особи не визначено, але є підстави вважати, що ця особа є дитиною, вона вважається дитиною і їй надається особливий захист для встановлення її віку.

1. Принцип забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на повагу гідності, приватності, правову допомогу, відшкодування матеріальної та моральної шкоди в порядку, встановленому законом, означає, що оперативні підрозділи, уповноважені проводити цю діяльність та їх посадових осіб повинні суворо дотримуватися конституційні положення щодо забезпечення прав, свобод, законних інтересів особи з боку держави. Не допускаються будь-які порушення конституційних прав і свобод особи, ким або чим вони мотивовані.

2. Принцип забезпечення поваги та неупередженого ставлення до жертв торгівлі людьми означає, що невід'ємні права жертв торгівлі людьми мають ґрунтуватися на діяльності державних органів у боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, а також у питання захисту, допомоги та компенсації постраждалим особам

3. Повага до конфіденційності інформації про осіб, які стали жертвами торгівлі людьми. Інформація, отримана в результаті пошуку відомостей про особисте життя, честь, гідність особи, якщо вона не містить відомостей про вчинення дій, заборонених законом, зберіганню не підлягає і підлягає знищенню. Для отримання інформації забороняється використовувати

технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, що пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людини та довкіллю²⁸.

Надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми не повинно залежати від здатності чи бажання таких осіб бути свідками в процесі чи надавати інформацію про факти торгівлі людьми. У той же час, коли потерпілі беруть участь у цивільному чи кримінальному процесі, їм необхідно надати юридичну допомогу, а також захист приватного життя (для безпечного свідчення проти суб'єктів злочину).

4. Принцип забезпечення добровільності отримання допомоги жертвами торгівлі людьми та недискримінації їх за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, лінгвістичні або інші підстави означає, що державні заходи допомоги органами жертвам торгівлі людьми мають ґрунтуватися на добровільності отримання такої допомоги та їх недискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічних та соціальних походження, майновий стан, місце проживання, мовлення чи інші характеристики.

5. Принцип взаємодії органів виконавчої влади між собою з відповідними органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, а також з громадськими та міжнародними організаціями означає, що суб'єкти, які здійснюють діяльність у сфері протидії торгівлі людьми взаємодіють один з одним у процесі протидії торгівлі людьми. людей та співпрацювати з громадськими об'єднаннями, регіональними та міжнародними організаціями²⁹.

Отже, проведений аналіз дозволив сформувати класифікацію принципів міжнародного співробітництва, серед яких детально досліджено спеціальні принципи міжнародного співробітництва держав у сфері

²⁸ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.

²⁹ Науково-практичний коментар до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» / кол. авторів; за заг. ред. О. М. Бандурки, К. Б. Левченко, О. М. Литвинова. Київ : Агентство «Україна», 2013. С. 23.

оперативно-розшукової діяльності. У свою чергу, правильне розуміння змісту розглянутих спеціальних принципів допоможе уникнути багатьох непорозумінь у правоохоронних органах у процесі міжнародного співробітництва та здійснення взаємної правової допомоги у кримінальних справах, а також значно підвищить її ефективність.

1.3. Аналіз українського законодавства, міжнародних договорів та установчих актів і правил міжнародних правоохоронних організацій, що регулюють міжнародне співробітництво

Проблема злочинності зараз стає все більш глобальною. Злочинність майже в усіх країнах світу перетворюється на серйозну перешкоду їх соціально-економічному, політичному та культурному розвитку, істотно знижуючи рівень життя населення, що змушує світову спільноту шукати оптимальні форми співпраці для вирішення цієї проблеми. проблема. проблема.

Правоохоронні органи стикаються з такими видами злочинів, як міжнародний тероризм, організована транснаціональна злочинність, торгівля людьми, кіберзлочинність, нелегальна міграція, обіг наркотиків, торгівля зброєю та інші, що становлять небезпеку не лише для окремих держав, а й для всього людства. потребують спільних зусиль і щоденної співпраці правоохоронних органів.

Можна виділити два види правового регулювання діяльності правоохоронних органів у боротьбі з міжнародною злочинністю: правовий (або конвенційний) механізм шляхом укладання спеціальних угод та інституційний механізм у рамках міжнародних організацій. Більше того, друга форма є якісно новим і найвищим ступенем у співробітництві держав, важливим доповненням до системи договірних відносин. Поява міжнародних правоохоронних органів і організацій є відповіддю на потребу держав у

постійних формах гармонізації та координації спільних зусиль у конкретній сфері та в певних межах³⁰.

Між двома названими видами співпраці існує постійна взаємодія і взаємозв'язок. З одного боку, міжнародні органи та організації створюються на основі відповідних міждержавних договорів, а з іншого боку, в рамках міжурядових організацій розробляються і приймаються нові, змінюються або доповнюються існуючі угоди, а в деяких Для контролю за їх виконанням створюються органи справ.

Міжнародне співробітництво в оперативно-розшуковій діяльності має здійснюватися з дотриманням державного суверенітету, національного законодавства, невторчання у внутрішні справи держав та інших основних принципів міжнародного права. Як особливі аспекти співпраці можна виділити невідворотність відповідальності за вчинені міжнародні кримінальні правопорушення; гуманізм по відношенню до потерпілих підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, захист державою прав своїх громадян за кордоном; спрямованість оперативно-розшукової діяльності з міжнародним співробітництвом лише на кримінальні правопорушення та осіб, які їх вчинили, та невторчання в політичну, релігійну чи іншу громадську діяльність³¹.

Під юридичною допомогою у кримінальних справах слід розуміти форму співпраці держав у боротьбі зі злочинністю, що виявляється у здійсненні, на основі взаємно вирішених згідно з національними законами та міжнародними договорами, заходів щодо розкриття та розкриття злочинів, їх розслідування та притягнення до відповідальності. , а також виконувати вироки та інші рішення. Поняття «правова допомога» використовується в двосторонніх і багатосторонніх угодах, що укладаються між державами з метою регулювання цивільно-правових і кримінально-правових відносин.

³⁰ Джужа О.М., Орлов Ю.Ю. Законодавче регулювання оперативнорозшукової діяльності: деякі проблеми. Право України. 2006. №6. С. 79

³¹ Євтушко В.П. Проблеми нормативно-правового регулювання ОРД в Україні. Вісник Льв. Ін-ту внут.справ. 2003. №2. С. 39.

Під міжнародною взаємодопомогою в оперативно-розшуковій діяльності слід розуміти відносини взаємного співробітництва держав у сфері кримінального судочинства, які полягають у використанні на підставі міжнародних договорів і національного законодавства певних дій, необхідних для здійснення адміністративної діяльності правосуддя іноземною державою у конкретній справі. Міжнародне співробітництво у вирішенні проблем, що стосуються прав та інтересів усіх держав і народів, є об'єктивною необхідністю.

Правова допомога іноземним державам у кримінальних справах є однією з форм міжнародного співробітництва. Нині існує значна кількість міжнародних договорів про правову допомогу та правовідносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, які є основою правового співробітництва між державами. Їх можна розділити на дві категорії:

- 1) В'язні СРСР; діють в Україні як такі, що зберегли свою юридичну силу в порядку правонаступництва;
- 2) Підписано від імені суверенної незалежної держави.

Такий поділ виник у контексті історичного розвитку українського законодавства на сучасному етапі. В умовах, коли міжнародне співробітництво правоохоронних органів України розвивається в різних напрямках, питання екстрадиції злочинців мають принципове значення. В Україні немає спеціального закону про екстрадицію злочинців і керується двосторонніми угодами або окремими домовленостями щодо передачі конкретних злочинців. Відносини з питань видачі злочинців будуються, як правило, на умовах взаємності та на основі двосторонніх угод між державами³².

Проте існує кілька багатосторонніх конвенцій про видачу злочинців, серед них: Європейська конвенція про видачу злочинців 1975 року; Гарвардський проект екстрадиції; Конвенція про застосування строку

³² Курінний Є.В. Система законодавчого забезпечення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Зб. наук.праць. 2006. № 4(30). С. 274

давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства 1968 р.; Гаазька конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 р. та ін. Одним із перших таких договорів про міжнародне співробітництво був Ам'єнський договір 1802 р., який уклали Франція, Іспанія, Голландія та Великобританія у справах про підробку грошей, банкрутство і вбивство.

Вони, як і взаємні умови, вказують на принципи «подвійної злочинності» або «подвійної обов'язку», згідно з якими особа підлягає видачі лише в тому випадку, якщо вчинене нею діяння кваліфікується як злочин за законодавством запитуючої держави та держава, яка просить. Крім того, кримінальне законодавство обох держав має передбачати покарання у вигляді позбавлення волі на строк від одного року і більше за злочин, що тягне за собою видачу злочинця. Безконтрактна екстрадиція злочинців можлива на розсуд держави відповідно до її національного законодавства або на основі принципу взаємності.

Таким чином, правовою основою міжнародного співробітництва в оперативно-розшуковій діяльності є:

- міжнародні, міждержавні договори (двосторонні та багатосторонні): пакти, конвенції, договори, угоди;
- міжурядові угоди з окремих питань співробітництва у боротьбі зі злочинністю;
- міжвідомчі угоди (угоди);
- національне законодавство про надання міжнародної правової допомоги;
- неписані норми (звичаї) міжнародного права (міжнародна доброзичливість, взаємність тощо)³³.

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю ставить головною метою захист прав і свобод людини. Тому правовою основою у цій сфері діяльності буде Загальна декларація прав і свобод людини.

³³ Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та 39 здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) : навч. посібник І.Р. Шинкаренко, І.О. Шинкаренко, О.В. Кириченко. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. С. 98

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Європейські конвенції та інші міжнародні нормативні акти щодо захисту прав людини, громадського порядку, миру та спокою.

У міжнародному співробітництві оперативно-слідчі органи України дотримуються основних міжнародно-правових документів, що регулюють захист прав і свобод людини, визначають глобальні підходи у боротьбі зі злочинністю та встановлюють загальноприйняті правила поведінки щодо осіб, які розшукуються, відбувають покарання . за вироком суду, затримані під час слідства або під вартою.

Такими міжнародно-правовими документами є:

- Загальна декларація прав людини, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р.;

- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятий резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 16.12.1966 р. та підписаний Україною 19.10.1973 р.; набрав чинності 23 березня 1976 р.;

- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, поведінки чи покарання, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1984, підписана Україною 26.01.1987, набула чинності 26.06;

- мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими, прийняті резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 31.07.1957;

- стандартні мінімальні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з ув'язненими (Токійські правила), прийняті резолюцією ООН Генеральної Асамблеї від 14.12.1990 р.;

- міжнародні акти, спрямовані на запобігання та боротьбу з організованою злочинністю;

- основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами для забезпечення правопорядку, прийняті постановою VIII з'їзду ООН з питань запобігання злочинності та поводження з правопорушниками від 07.09.1990 р.;

- Типова угода про взаємну допомогу у сфері кримінального правосуддя та Типова угода про екстрадицію, прийняті резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 14.12.1990 р., Україна приєдналася та ратифікувала майже всі міжнародно-правові конвенції про боротьбу з організованою злочинністю, тероризмом та людське життя³⁴.

На даний момент діють такі міжнародні договірні документи, підписані МВС України та МВС країн-учасниць СНД:

- про взаємодію МВС незалежних держав у сфері боротьби зі злочинністю (Алма-Ата, 1992 р.);
- про взаємовідносини МВС у сфері обміну оперативно-розшуковою інформацією (Чолпон-Ата, 1992);
- про співпрацю МВС у сфері забезпечення матеріально-технічними засобами та виготовлення спеціальної техніки (Чолпон-Ата, 1992);
- про співробітництво МВС у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин (Київ, 1992 р.);
- про співпрацю МВС з питань технічного та криміналістичного забезпечення оперативної діяльності (Єреван, 1993 р.);
- про співпрацю Міністерства внутрішніх справ у сфері боротьби з організованою злочинністю (Ашхабад, 1994 р.);
- про порядок переміщення та транзитного перевезення осіб, які тримаються під вартою (Ашхабад, 1994 р.);
- про співпрацю в боротьбі з організованою злочинністю (Харків, 2001) та ін.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 р. № 220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу» взаємодія правоохоронних органів України з компетентними органами іноземних держав щодо вирішення питань протидії злочинності транснаціонального характеру здійснюється лише через Національне центральне бюро Інтерполу.

³⁴ Грібов М. Л. Організація діяльності оперативних підрозділів: питання юридичного унормування. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 3. С. 28

Міністерство внутрішніх справ діє як Національне центральне бюро Інтерполу. Слід зазначити, що ефективність виконання завдань-функцій Укрбюро Інтерполу значною мірою залежить від інформаційного забезпечення – інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності всіх правоохоронних органів України та інших держав, а отже – від державної інформаційної політики, яка проводиться як навколо у світі та в Україні. Наразі вже налагоджено співробітництво між УВС України та правоохоронними органами інших держав.

Конституція України встановлює, що збір, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди не допускається. Разом з тим, в інтересах боротьби зі злочинністю та безпеки країни щодо фізичних осіб на законних підставах можуть проводитися оперативно-розшукові заходи, які передбачають збір, зберігання та реалізацію відомостей про їх особисте життя без їх згоди. Такий збір інформації про особу може бути як на території України, так і за її межами. Саме в таких випадках потрібна міжнародна співпраця. Звичайно, перелік принципів і випадків такого використання має бути вичерпним і відповідати законодавству.

Щодо функціонування Європолу, зазначаємо, що Європейське поліцейське відомство є правоохоронним органом Європейського Союзу³⁵, який збирає інформацію про кримінальні правопорушення. Європол підтримує діяльність органів поліції держав-членів і країн, з якими він має угоди про співпрацю, шляхом:

- сприяння обміну інформацією; – збір, порівняння та аналіз інформації про злочини в ЄС;
- передача до компетентних відомств країн ЄС інформації про взаємозв'язок різних злочинів;
- надання допомоги слідчим органам держав-членів шляхом передачі їм інформації через національні підрозділи взаємодії з Європолом;

³⁵ Європол. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

- розробка комп'ютерних систем (інформаційних, аналітичних, індексних), необхідних для боротьби зі злочинністю;
 - безпосередня участь у спільних слідчих групах;
 - надсилання запитів до компетентних органів відповідних держав-членів щодо розслідування конкретних злочинів;
- надання аналітичної та технічної допомоги у проведенні операцій, координації використання ресурсів для боротьби з міжнародною злочинністю;
 - підготовка щорічних стратегічних звітів та аналіз злочинності на основі інформації, наданої державами-членами, третіми країнами та міжнародними партнерськими організаціями;
 - ведення тимчасових баз даних на різні теми (наприклад, на дитячу порнографію);
 - Інформаційна підтримка розслідувань, що проводяться державами-членами.

Європол надає допомогу країнам Європейського Союзу у забезпеченні громадського порядку під час проведення масових розважальних заходів³⁶. До компетенції Європолу входять повноваження:

- про вдосконалення експертизи у проведенні розслідувань, що проводяться компетентними органами держав-членів, та надання відповідних рекомендацій;
- надання оперативної інформації для формування необхідних умов для ефективного та раціонального використання сил і засобів на національному рівні та рівні ЄС під час проведення оперативно-розшукових заходів та надання допомоги, яка може бути надана в консультативно-методичному та ін. терміни у сферах: підготовки та перепідготовки кадрів, зокрема, у співпраці з Європейським поліцейським коледжем; матеріально-технічне забезпечення поліцейських органів держав-членів; розробка рекомендацій

³⁶ Сірант М. М. Поліцейське співробітництво України і Європейського Союзу – правовий аспект. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2016. № 850 (11). С. 357.

щодо зниження рівня злочинності; розкриття та передача конкретних поліцейських методів, які використовуються у сфері запобігання та розслідування злочинів³⁷.

За даними Міністерства закордонних справ України, Європейський поліцейський офіс (Європол) є правоохоронною установою Європейського Союзу, до повноважень якого входить боротьба з транснаціональною злочинністю, торгівлею людьми, нелегальною міграцією, тероризмом, незаконною торгівлею транспортними засобами, розповсюдженням та кошти, відмивання грошей, кіберзлочинність 4 грудня 2009 р. під час саміту Україна-ЄС у Києві було підписано Угоду між Україною та Європолем про стратегічне співробітництво.

Цей документ має на меті сприяти координації зусиль держав-членів ЄС та України щодо запобігання та протидії будь-якій формі міжнародної злочинності, проявів терористичних загроз, торгівлі людьми, наркотиками та іншими психотропними речовинами, а також нелегальної міграції³⁸.

Враховуючи ситуацію, що склалася в усьому світі у зв'язку з пандемією коронавірусу, Європол значно посилив діяльність Європейського центру боротьби з кіберзлочинністю, який є структурним підрозділом Європолу. Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю щодня демонструє, наскільки велика та різноманітна кіберзлочинність і як його діяльність є ключовим елементом реагування Європолу та ЄС. Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю використовує три аспекти підходу до боротьби з кіберзлочинністю: криміналістику, стратегію та операції³⁹.

Зокрема, у сфері протидії кіберзлочинності Європейський центр кіберзлочинності співпрацює з органами поліції різних держав, у тому числі й України, за такими напрямками:

³⁷ Сірант М. М. Поліцейське співробітництво України і Європейського Союзу – правовий аспект. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2016. № 850 (11). С. 356

³⁸ Співробітництво з Європолем. Міністерство закордонних справ України. Європейська інтеграція. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/spivrobitnictvo-z-yes-u-sferi-yusticiyi-svoboditabezpeki/spivrobitnictvo-z-yevropolom>.

³⁹ European Cybercrime Centre. Europol. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3>

- координація спільних операцій з партнерами з приватного сектору для боротьби з ботнетом Ramnit, який заразив мільйони комп'ютерів у всьому світі;

- координація операцій по боротьбі з масштабними атак зловмисного програмного забезпечення, які виникли в Україні та розслідуються різними державами - операція, яка привела до десятків арештів і продовжує надавати докази, що підтверджують інші розслідування кіберзлочинів;

- оперативна діяльність, спрямована на великий форум кіберзлочинців, присвячений обміну досвідом хакерських атак, шкідливих програм і бот-мереж, експлойтів нульового дня, доступу до зламаних серверів і пошуку партнерів для спам-кампаній і атак зловмисного програмного забезпечення⁴⁰.

Враховуючи викладене, зазначаємо, що Європол є потужною правоохоронною організацією на міжнародному рівні у сфері правоохоронної діяльності, пов'язаної з загальноєвропейською інтеграцією. Щодо координації діяльності правоохоронних органів, то це означає розробку та практичну реалізацію спільних заходів з найбільш актуальних проблем боротьби зі злочинністю.

Міжнародний аспект регламентації оперативно-розшукової діяльності є практично суттєвим, бо допомагає реалізувати деякі зі спеціальних її принципів (наприклад, наступальність), а також є джерелом новаційних ідей цивілізованого людства у питанні дотримання балансу між дотриманням прав і свобод людини та реалізацією такої правоохоронної функції як ОРД.

1.4. Форми міжнародного співробітництва

Теорія міжнародного права виділяє дві форми міжнародного співробітництва, які притаманні будь-якій сфері міждержавних відносин, зокрема, у сфері правозастосування, а саме: договірну та інституційну.

⁴⁰ Преследование киберпреступников по всем направлениям. Europol. European Cybercrime Centre. URL: <https://www.europol.europa.eu/crimeareas-and-trends/crime-areas/cybercrime>.

Боротьба зі злочинністю є одним із пріоритетних напрямків міжнародного співробітництва. Її зростання та інтернаціоналізація перетворили цю боротьбу на одну з головних соціальних проблем і зумовили необхідність взаємодії держав у її вирішенні.

Основними сучасними напрямками співпраці держав у боротьбі зі злочинністю є:

- спільне визначення кола загальнонебезпечних дій, які потребують спільних зусиль для їх припинення;
- взаємний обмін інформацією про вчинені злочини та злочинців;
- сприяння розшуку злочинців, що знаходяться на території держави, та їх видачі зацікавленим суб'єктам міжнародного права;
- спільне вивчення проблем злочинності та шляхів боротьби з нею; виконання окремих доручень з кримінально-процесуальних питань;
- укладення міжнародних договорів щодо боротьби з окремими видами міжнародних злочинних діянь;
- участь держав у міжнародних організаціях, що спеціалізуються на боротьбі зі злочинністю.⁴¹

Метою такої співпраці є:

- а) узгодження кваліфікації міжнародних злочинів;
- б) надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, у тому числі щодо видачі злочинця;
- в) координація зусиль і заходів щодо запобігання та припинення злочинів;
- г) боротьба з окремими категоріями найнебезпечніших злочинів;
- д) спільне вирішення індивідуальних тактичних завдань слідства (пошук переховуваних злочинців, викрадених речей тощо);
- е) боротьба з транснаціональними злочинами в окремих сферах діяльності (на транспорті, у сфері зовнішньої торгівлі);

⁴¹ Підгородинська А.В. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні: поняття та процесуальні форми. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 4. Том 3. С. 117.

є) забезпечення невідворотності покарання.

Цілями міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю є:

- взаємодія на міждержавному рівні;
- формування міжнародних координаційних органів;
- взаємодія на рівні окремих підрозділів, які займаються боротьбою з міжнародною та транснаціональною злочинністю;
- взаємодія між правоохоронними органами сусідніх регіонів двох і більше країн.⁴²

Таким чином, міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю – це комплексна координація дій суверенних держав, міжнародних організацій, спрямованих на розроблення та координацію заходів щодо запобігання, розкриття окремих видів злочинів та виявлення, затримання та притягнення правопорушників до відповідальності, а також визначення цілей та вирішувати проблеми мінімізації транснаціональних та внутрішньонаціональних протиправних дій.

На підставі викладеного можна констатувати, що формами міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю є:

- координація дій по боротьбі зі злочинністю (обмін інформацією);
- укладення договорів про боротьбу з міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру;
- юридична допомога у кримінальних справах;
- проведення оперативно-розшукових заходів;
- проведення слідчих дій;
- профілактика правопорушень;
- спільні заходи щодо припинення злочинних дій та притягнення винних до відповідальності.

Можна виділити такі основні форми співпраці держав в оперативно-розшуковій діяльності:

⁴² Антонюк А.Б. Процесуальні засади міжнародного співробітництва у розслідуванні кримінальних правопорушень : дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Ірпінь, 2016. С. 58.

- обмін оперативно-розшуковою, правовою та іншою інформацією;
- запобігання, розкриття та розслідування злочинів, щодо яких між державами укладено спеціальні угоди;
- розшук і затримання злочинців на підставі договірних відносин або разових звернень однієї держави до іншої;
- видача злочинців іншій державі або міжнародному органу для кримінального переслідування;
- переведення осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання в державі, громадянами якої вони є, або до країни, де вони постійно проживають;
- передача до органів іншої держави нагляду за умовно засудженими або умовно звільненими;
- захист прав і свобод громадян однієї держави при здійсненні правосуддя в іншій країні;
- спільне вивчення причин та інших проблем злочинності, а також обмін досвідом поліції та інших органів;
- підготовка кадрів, надання експертних послуг, постачання спеціальних науково-технічних засобів та надання матеріально-технічної допомоги іншим державам⁴³.

Результати різноманітних досліджень свідчать, що основою взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю є практика, яка склалася й обумовлена певними традиціями (стереотипами, досвідом тощо). При цьому взаємодія здійснюється в поєднанні багатогранних і двосторонніх основ діяльності цих суб'єктів, які доповнюють один одного.

Форми та методи взаємодії, безумовно, мають свою специфіку та низку невирішених проблем. У свою чергу, вони потребують осмислення, чіткої

⁴³ Грянка Г.В. Питання міжнародного співробітництва у розслідуванні злочинів міжнародного характеру. Вісник Асоціації кримінального права України. 2018. № 1 (10). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/07/14_Hrianka.pdf.

класифікації та нормативного врегулювання різних за змістом процесуальних і непроцесуальних форм взаємодії.

Розглянемо форми взаємодії оперативних підрозділів у протидії злочинам у сфері обігу наркотиків, які дуже різноманітні.

До них відноситься обмін оперативною та іншою інформацією; спільне планування, узгодження в часі та місці та здійснення оперативно-розшукових заходів; допомога наявними силами та засобами; тимчасове переведення негласних працівників; обмін досвідом оперативно-розшукової діяльності; проведення спільних оперативно-тактичних дій; участь керівників у нарадах та ході проведеної оперативної діяльності; спільне видання оглядів, методичних рекомендацій за результатами спільної діяльності по боротьбі зі злочинністю⁴⁴.

Вибір форм взаємодії визначають самі учасники з урахуванням конкретної ситуації. Вони дуже різноманітні і залежать не тільки від конкретних умов, а й від специфіки діяльності названих суб'єктів взаємодії, їх реальних можливостей, ряду суб'єктивних факторів.

Основними формами взаємодії є:

1) Поточний обмін розвідувальними даними та інформацією явного характеру, що представляє як взаємні, так і односторонні інтереси. Взаємне інформування дозволяє своєчасно виявляти осіб та факти, що становлять оперативний інтерес. Обмін інформацією може бути організований на постійній основі або носити одноразовий характер, а також може здійснюватися безпосередньо між підрозділами одного державного органу, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Така потреба виникає у випадках, коли в процесі проведення оперативно-розшукової діяльності надходить інформація, що потребує дій, що не належать до компетенції відповідного підрозділу.

⁴⁴ Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 8 т. / відп. ред.: В.В. Черней, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко, Ю.І. Римарпенко. К. : Атіка, 2003. Т. 8 : Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби, міжнародне співробітництво. 2010. С.1044

Це включає статистичну інформацію про рівень, структуру та динаміку злочинності, відомості про незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, транспортування, пересилання, розповсюдження та контрабанду наркотичних засобів, пов'язаних з іншими регіонами, а також прояви корупції та інших політичних, економічних та соціальних явищ. реальність, що впливає на наркоситуацію в регіоні.

2) Спільне планування та обговорення наявної інформації на робочих нарадах, спільних оперативних нарадах керівників оперативних підрозділів з проблемних питань протидії цим злочинам. Практика показує, що останнім часом достатньо розвинена взаємодія керівників оперативних підрозділів по боротьбі зі злочинністю у сфері обігу наркотиків у формі робочих нарад.

3) Спільне проведення спеціальних операцій, окремих оперативно-розшукових заходів, які потребують комплексного використання взаємодіючих суб'єктів сил і засобів. В останні роки відпрацьовуються локальні операції з опрацювання міст, селищ, окремих територій та об'єктів зі складною криміногенною обстановкою, де спостерігається значне зростання наркозлочинів⁴⁵.

Така форма взаємодії була розроблена під час проведення комплексних оперативно-профілактичних операцій (Допінг, Мак, Канал).

4) Дослідженням практичної діяльності встановлено, що протягом останніх років, після прийняття у 2013 році змін до Закону України «Про слідчу діяльність», пов'язаних з новим Кримінальним процесуальним кодексом України, така форма, як передача негласної працівників відсторонено у зв'язку з введенням окремої категорії таких осіб, що передбачено новою секретною Інструкцією.

5) Такою формою взаємодії, як проведення колегій, нарад, конференцій, видання методичних рекомендацій, бюлетенів, журналів є: колегії для роботи оперативних підрозділів проводяться двічі на рік; один раз

⁴⁵ Грень Р.Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. С. 100.

на рік у навчальних закладах МВС України проводяться конференції з питань удосконалення оперативно-розшукової діяльності; у п'яти навчальних закладах МВС видаються наукові бюлетені з друком окремих статей; НДІ МВС видає «Вісник з обміном досвідом роботи».

б) Основною організаційною формою внутрішньої взаємодії оперативних підрозділів є організація взаємодії з органами досудового розслідування у процесі виконання оперативних матеріалів.

Так, наказом МВС України від 14 серпня 2012 р. № 700 визначено особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Відповідно до пункту 11.1 цього Порядку, якщо оперативний підрозділ володіє достатньою інформацією про підготовку до вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, пов'язаного з незаконним збутом наркотичних засобів, керівник оперативного підрозділу звертається до керівника слідчого підрозділу для планування. узгоджені дії під час оперативної закупівлі та затримати причетних до цієї особи⁴⁶.

Серед форм взаємодії, вироблених практикою, є участь у слідчо-оперативних групах. Формування ефективно функціонуючої СОГ в організаційному плані є досить складним завданням. Це, перш за все, вибір досвідчених працівників, звільнення їх від надмірного навантаження, забезпечення їх засобами зв'язку, криміналістичною та спеціальною технікою, транспортом тощо. Слідчо-оперативні групи створюються, як правило, для здійснення оперативні розробки щодо наркодилерів, причетних до збуту наркотичних засобів, злочинна діяльність яких носить повторний характер, або у формі розслідування відповідних кримінальних проваджень. При підготовці до проведення операції з лову злочинців на стадії розповсюдження наркотиків на етапі планування завчасно узгоджуються дії

⁴⁶ Грень Р.Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. С. 101.

слідчого та співробітників оперативного підрозділу, враховуються всі можливості отримання доказів, що інкримінують злочинців.

Тут найважливіше місце займають дії, що забезпечують виявлення та вилучення наркотиків. Особлива увага приділяється тактиці затримання найбільш кваліфікованих учасників незаконного обігу наркотиків, а саме розповсюджувачів, грабіжників.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ МІЖНАРОДОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Суб'єкти міжнародного співробітництва

У теорії оперативно-розшукової діяльності більшість науковців зазвичай визначають, що суб'єктом оперативно-розшукової діяльності є спеціально уповноважений орган або підрозділ за визначеним законодавцем функціональним призначенням, який реалізує комплексні повноваження щодо застосування сил і засобів спеціального призначення. оперативно-розшукової діяльності з пошуку та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-диверсійну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального провадження, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства та держави⁴⁷.

У той же час в теорії ОРД існує думка, що ці предмети мають ряд особливостей:

- оперативні підрозділи входять до складу правоохоронних органів (наприклад, МВС України) або спеціальних служб (Служба зовнішньої розвідки);

- відмінність відомчої підпорядкованості визначає специфіку правового регулювання окремих аспектів діяльності оперативних підрозділів. Так, наприклад, оперативним підрозділам органів доходів і зборів надано виключне право на проведення оперативно-розшукової діяльності щодо припинення правопорушень у сфері податкового та митного законодавства;

⁴⁷ Основи оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник / за ред. С. М. Гусарова. URL: http://pidruchniki.com/80174/pravo/subyekti_uchasniki_operativnorozshukovoyi_diyalnosti_pravoviy_status.

- діяльність цих підрозділів передбачає відомчу «конкуренцію», взаємодію між собою, а також з іншими правоохоронними органами та їх підрозділами, прокурором, судом;

- оперативні підрозділи відповідно до певного функціонального призначення наділені комплексними повноваженнями в оперативно-розшуковій діяльності, відповідно до яких вони виконують встановлені обов'язки та реалізують надані права;

- оперативні підрозділи здійснюють відкриту та негласну, розшукову, розвідувальну та контррозвідувальну діяльність;

- оперативні підрозділи містять державних і приватних, штатних і позаштатних працівників;

- здійснення цими підрозділами оперативно-розшукової діяльності передбачає реалізацію матеріально-процесуальних гарантій законності⁴⁸.

Загалом на законодавчому рівні, зокрема, в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що суб'єктами оперативно-розшукової діяльності є такі оперативні підрозділи:

– Національна поліція – підрозділи кримінальної та спеціальної поліції;

- Державне бюро розслідувань - оперативний, оперативно-технічний, внутрішній контроль, забезпечення особистої безпеки;

- Служби безпеки України - контррозвідка, військова контррозвідка, захист національної державності, підрозділ контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, оперативно-технічної, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом та захисту учасників злочинних судові та правоохоронні органи;

- Служби іноземної розвідки України - негласна розвідка, оперативно-технічна, власна безпека;

- Державна прикордонна служба України - розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у

⁴⁸ Основи оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник / за ред. С. М. Гусарова. URL: http://pidruchniki.com/80174/pravo/subyekti_uchasniki_operativnorozshukovoyi_diyalnosti_pravoviy_status.

сфері охорони державного кордону (негласна розвідка, оперативно-технічна, власна охорона), підрозділи внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативна документація, оперативно-розшукові та оперативно - технічні;

- Управління державної безпеки - підрозділ оперативного охоронного забезпечення виключно з метою забезпечення безпеки осіб і об'єктів, щодо яких здійснюється державна безпека;

– органи та установи виконання покарань та слідчі ізолятори Державної пенітенціарної служби України;

- розвідувальний орган Міністерства оборони України - оперативна, оперативно-технічна, власна безпека;

- Національне антикорупційне бюро України - детективи, оперативно-технічні, внутрішній контроль.

- Бюро економічної безпеки України - підрозділи детективів, оперативно-технічні підрозділи.

Разом із цим, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що вказаний перелік суб'єктів є виключним, тобто проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється⁴⁹.

Відповідно до ст. 5-1. Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності між міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами, до складу яких входять оперативні підрозділи, зазначені у статті 5 цього Закону, та правоохоронними та спецслужбами інших держав, до складу яких входять відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями, здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також

⁴⁹ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135–XI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

установчих актів і правил міжнародних правоохоронних організацій, до складу яких входить Україна. є членом.

Отже, суб'єкти міжнародного співробітництва чітко визначені законодавством, а саме Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Певний перелік суб'єктів є виключним, тобто забороняється проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами цих органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та фізичними особами.

2.2. Виконання запитів правоохоронних органів іноземних держав та міжнародних правоохоронних організацій стосовно виконання окремих оперативно-розшукових заходів

Порядок надсилання запитів компетентними органами України чітко визначений статтями 548 і 551 КПКУ.

Суд, прокурор або слідчий за погодженням з прокурором направляє до уповноваженого (центрального) органу України звернення про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює. Уповноважений (центральный) орган розглядає запит на обґрунтованість та відповідність вимогам законів та міжнародних договорів України⁵⁰.

У разі прийняття рішення про направлення запиту уповноважений (центральный) орган України протягом десяти днів надсилає запит до уповноваженого (центрального) органу запитуваної сторони безпосередньо або дипломатичними каналами.

Закон також передбачає використання сучасних засобів зв'язку для прискорення передачі запитів. Зокрема, частина 4 статті 548 КПКУ передбачає можливість відправлення запиту за кордон у невідкладних випадках електронним, факсимільним або іншим способом зв'язку. У разі

⁵⁰ Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

використання таких сучасних комунікаційних можливостей закон зобов'язує уповноважений (центральный) орган надіслати оригінал запиту поштою не пізніше трьох днів з дня його передачі іншим засобом зв'язку.

У разі відмови у надісланні запиту всі матеріали протягом десяти днів повертаються до відповідного органу України з переліком недоліків, які підлягають усуненню, або з поясненням причин неможливості надіслання запиту (частина четверта ст. Стаття 551 Кримінально-процесуального кодексу України)⁵¹.

Можливість прямого порядку зносин передбачена міжнародними договорами України. Зокрема, Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, Договір між Україною та Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах 1993 р., Договір між Україною та Республікою Молдова про правову допомогу та правовідносини по цивільних і кримінальних справах 1993 р. та інші договори.

У таких випадках на орган, визначений Кримінально-процесуальним кодексом України або чинним міжнародним договором України, поширюються повноваження, передбачені частинами першою і другою статті 545 КПК України.

У разі відсутності міжнародного договору з відповідною державою центральный орган України направляє запит про міжнародну правову допомогу до Міністерства закордонних справ України для подальшої передачі компетентному органу запитуваної сторони дипломатичними каналами.

Надання правової допомоги на основі взаємності має виключно центральный орган, оскільки лише він може надати запитуваній стороні гарантії розгляду в майбутньому її запиту про надання такого ж виду міжнародної правової допомоги.

⁵¹ Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Відповідно до розділу III Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу, правоохоронні органи України надсилають запити/запити щодо використання інформаційної системи Інтерполу на адресу уповноважений підрозділ та/або уповноважені територіальні одиниці.

Структурні підрозділи Офісу Генеральної прокуратури, Центрального управління СБУ, Національного антикорупційного бюро України, центрального апарату Державного бюро розслідувань, апаратів міністерств та центральних органів виконавчої влади, Департаменту для виконання кримінальних санкцій надсилати запити/звернення до уповноваженого підрозділу.

Територіальні (регіональні) підрозділи (органи), управління правоохоронних органів України направляють запити/звернення до відповідних уповноважених територіальних підрозділів. Запити/звернення територіальних (регіональних) підрозділів (органів), управлінь правоохоронних органів України, які потребують невідкладного виконання, можуть направлятися безпосередньо до уповноваженого підрозділу.

За рішенням директора Державного бюро розслідувань запити/звернення від територіальних управлінь Державного бюро розслідувань можуть надсилатися до уповноваженого підрозділу через визначений ним структурний підрозділ центрального апарату Державного бюро розслідувань.

Уповноважені територіальні підрозділи в п'ятнадцятиденний строк попередньо опрацьовують запити/звернення територіальних (регіональних) відділів (органів), управлінь правоохоронних органів України щодо їх обґрунтованості, повноти, правильності оформлення, дотримання вимог. правила Інтерполу та забезпечити їх передачу до уповноваженого підрозділу.

Запити/звернення до уповноваженого підрозділу оформляються та надсилаються в порядку, визначеному цією Інструкцією та нормативно-правовими актами з діловодства⁵².

У запитах/зверненнях, які надсилаються до уповноваженого підрозділу, зазначаються: номер кримінального провадження, оперативно-розшукової (розшукової) справи (за наявності); детальний опис обставин злочину або підстав проведення оперативно-розшукових заходів чи встановлення особи; обґрунтування необхідності звернення до компетентних органів іноземних держав; заходи, які вживаються компетентними органами іноземних держав, перелік інформації, яка має бути отримана з-за кордону; перелік держав-членів Інтерполу, на території яких необхідно здійснювати відповідну діяльність.

Відомості про фізичних та юридичних осіб, об'єкти та ідентифікаційні дані відтворюються мовою оригіналу, якщо вони написані відповідною транслітерацією.

У разі надходження запитів/звернень уповноважений підрозділ проводить їх попередню оцінку обґрунтованості, повноти, правильності оформлення, відповідності правилам Інтерполу.

За результатами попередньої оцінки отриманого запиту/звернення уповноважений підрозділ: здійснює діяльність, передбачену пунктом 5 розділу II Інструкції; дає відповідь правоохоронному органу України - ініціатору внесення інформації до інформаційної системи Інтерполу безпосередньо або через уповноважений територіальний підрозділ; запити від правоохоронного органу України - ініціатора внесення інформації до інформаційної системи Інтерполу, інших державних органів, додаткової інформації або документів, необхідних для виконання запиту/звернення; повністю або частково відмовляє у виконанні апеляційної скарги у випадках, передбачених пунктом 9 розділу; проводить додаткові консультації з

⁵² Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції: Наказ МВС України від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>

правоохоронним органом України - ініціатором внесення інформації до інформаційної системи Інтерполу або органів Інтерполу⁵³.

Уповноважений підрозділ та уповноважений територіальний підрозділ повністю або частково відмовляють у виконанні запиту/звернення у випадках: виконання запиту/звернення призведе до порушення законодавства України; питання, порушені в запиті/зверненні, суперечать правилам Інтерполу або не належать до компетенції Інтерполу; запит/звернення надійшло від фізичної особи; запит/звернення надійшло від установ, організацій, державних органів, інших юридичних осіб, не пов'язаних із зазначеними у пункті 1 розділу I цієї Інструкції правоохоронних органів; запит/звернення складено з порушенням вимог цієї Інструкції; Генеральний секретаріат Інтерполу або Комісія з контролю за матеріалами Інтерполу прийняли рішення про заборону використання інформаційної системи Інтерполу щодо осіб, об'єктів, подій, обставин злочину, зазначених у запиті/зверненні.

Уповноважений підрозділ та уповноважений територіальний підрозділ письмово повідомляють ініціатора про відмову у виконанні запиту/звернення із зазначенням причини відмови.

2.3. Взаємодія суб'єктів міжнародного співробітництва для попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень

Поняття взаємодії зовні схоже з такими поняттями, як «співпраця», «координація», «гармонізація», «допомога». Філософія розглядає взаємодію як категорію, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість, зміну стану, а також породження одного об'єкта іншим. Взаємодія означає «взаємно діяти», «працювати разом», «співпрацювати» і ґрунтується на законі та правилах; взаємодія - це спільна

⁵³ Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції: Наказ МВС України від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>

або узгоджена за місцем і часом у певних межах діяльність оперативних підрозділів між собою та з іншими підрозділами та службами, що здійснюється відповідно до їх компетенції та спрямована на виявлення та припинення злочинів, нейтралізацію причин і умов, що сприяють їх вчиненню⁵⁴.

О.М. Бандурко зазначає, що оперативні підрозділи діють не самотійно, а в системі органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Вони здатні виконувати свої завдання не ізольовано, а у взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів, використовуючи свої можливості⁵⁵.

При цьому І.П. Взаємодія відповідних оперативних підрозділів один з одним Козаченко розглядає як своєрідну модель застосування негласних сил і заходів, оперативно-технічних засобів, обміну конфіденційною інформацією, проведення спеціальних операцій з урахуванням оперативної обстановки або оперативно-розшукова обстановка⁵⁶.

При цьому І.Р. Шинкаренко наголошує, що на сьогодні не існує єдиної точки зору щодо сутності взаємодії загалом і взаємодії між оперативними підрозділами правоохоронних органів України зокрема.⁵⁷

Розглянемо взаємодію на прикладі міжнародного співробітництва у сфері протидії злочинам торгівлі людьми. Це стосується вчинення злочинів організованою групою чи злочинною організацією чи міжнародними зв'язками, оскільки без такої співпраці неможливо зібрати докази, що знаходяться за кордоном; здійснювати кримінальне переслідування; забезпечують захист прав і свобод людини і громадянина у кримінальному провадженні; відшкодувати шкоду, заподіяну злочином.

⁵⁴ Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. К. : Атіка, 2003. Т. 6 : Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). 2010. С.82

⁵⁵ Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник / О.М. Бандурка. Х. : Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. С.140

⁵⁶ Войціховський, А. В. Міжнародне право : підручник / А. В. Войціховський ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 192

⁵⁷ Шинкаренко І.Р. Взаємодія оперативних підрозділів ОВС та пенітенціарних систем України: прикладні проблеми наукового забезпечення. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. 2012. Спеціальний випуск № 3. С. 38

Якщо у кримінальному провадженні про торгівлю людьми є потреба в одержанні доказів за кордоном і відсутня можливість їх отримання при здійсненні процесуальних дій на території України, є підстави для звернення до іноземних правоохоронних органів за правовою допомогою та використання таких підходів. як:

- міжнародна організація оперативно-розшукової діяльності, що забезпечує узгодження планів, цілей, напрямків діяльності, організацію транснаціональних оперативно-розшукових підрозділів (Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, 2000 р.). Використання механізмів міжнародної правової допомоги. Проведення відео/телефонних конференцій. Транснаціональний характер злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, обумовлює необхідність з'ясування всіх обставин їх вчинення, у тому числі поза державними кордонами;

- міжнародне співробітництво у сфері міжнародної правової допомоги у кримінальних справах (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 р. та Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, 1993 р.);

- міжнародне співробітництво з питань екстрадиції (екстрадиції) правопорушників (Європейська конвенція про видачу правопорушників, 1957 р.);

- міжнародне співробітництво в передачі кримінального провадження (Європейська конвенція про передачу кримінальних справ, 1972 р.);

- Одним із основних інструментів міжнародного права, що визначає злочин торгівлі людьми, є Протокол про запобігання, придушення та покарання за торгівлю людьми, особливо жінками та дітьми, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (відому як «Палермська протокол»)⁵⁸.

⁵⁸ Грень Р.Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. С.99-102

Відповідно до статті 2 Палермського протоколу держави, які ратифікують цей Протокол, зобов'язані: запобігати торгівлі людьми та боротися з нею; для захисту та допомоги жертвам такої торгівлі людьми; заохочувати співпрацю між державами-учасницями.

Україна ратифікувала Палермський протокол 21 травня 2004 року і юридично зобов'язана за міжнародним правом дотримуватися цих положень. Для правоохоронних органів ключовим положенням Протоколу є стаття 3, яка визначає злочин торгівлі людьми: «торгівля людьми» означає вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей з метою експлуатації шляхом погрози, або застосування сили чи інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обман, зловживання владою чи становищем уразливості, або шляхом підкупу, шляхом виплат або виплат, для отримання згоди особи, яка контролює іншу особу;

- з огляду на те, що Україна є членом Ради Європи, важливим механізмом у міжнародному співробітництві є положення Конвенції Ради Європи 2005 року про заходи протидії торгівлі людьми, яку Україна ратифікувала 21 вересня 2010 року⁵⁹.

Міжнародна правова допомога може надаватися також на підставі угоди між двома державами про взаємну допомогу у кримінальних справах. Обсяг допомоги, тобто можливість здійснення на запит певних процесуальних дій з метою отримання доказів визначається договором, а також законодавством запитуваної держави.

Відповідно до статті 1 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року Сторони зобов'язуються надавати одна одній, відповідно до положень цієї Конвенції, якомога ширшу взаємну допомогу у переслідуванні злочинів, покарання які на момент запиту про допомогу підпадають під юрисдикцію сторони, яка запитує.

⁵⁹ Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Звернення за юридичною допомогою має ґрунтуватися на національному законодавстві, а докази отримувати в порядку, встановленому Кримінально-процесуальним кодексом України.

Крім того, стаття 544 КПК України передбачає можливість звернення за міжнародною правовою допомогою за відсутності міжнародного договору України на засадах взаємності за умови обов'язкового дотримання порядку направлення запиту. встановлено Кримінально-процесуальним кодексом України.

Отже, за наявності належних підстав для здійснення процесуальних дій на території іноземної держави та можливості забезпечення їх здійснення відповідно до чинних міжнародних договорів та іншого законодавства України готується клопотання про надання правової допомоги у кримінальній справі.

Зазначимо, що Кримінально-процесуальним кодексом України передбачено порядок тимчасової передачі особи для допиту чи участі в іншому судовому провадженні (ст. 565), виклику особи, яка перебуває за межами України (ст. компетентні органи іноземної держави за запитом про надання правової допомоги допит за допомогою відео- або телефонної конференції (ст. 567), обшук, арешт та конфіскація майна за запитом про надання правової допомоги (ст. 568), контрольована доставка, переслідування кордону та діяльність спільні міждержавні слідчі групи (ст. 569-571), які використовуються правоохоронними органами України для забезпечення якісної протидії злочинам торгівлі людьми транснаціонального характеру.

Так, наприклад, підрозділи Укрбюро «Інтерпол» проводять оперативно-розшукову діяльність у рамках Міжнародної поліцейської організації «Інтерпол»:

– організація оперативно-розшукової діяльності на замовлення міжнародних правоохоронних організацій та правоохоронних органів іноземних держав;

- направлення запитів до правоохоронних органів іноземних держав щодо вжиття заходів щодо розшуку осіб із кола громадян України, які переховуються за кордоном від органів слідства та суду, безвісти зниклих, а також виявлення злочинів, їх запобігання, припинення та розкриття їх;
- сприяння проведенню ОРМ на кордоні України;
- здійснення постійної взаємодії з правоохоронними органами України та іноземних держав щодо виконання вищезазначених запитів та доручень Інтерполу.

Також згідно з п. 18 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, мають право створювати та використовувати автоматизовані інформаційні системи. Чинний Закон України «Про Національну поліцію» у ст. 25 встановлює, що Національна поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для виконання своїх повноважень⁶⁰.

При цьому Національна поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності: 1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС; 2) користуватися базами даних (банками) даних МВС та інших державних органів; 3) здійснювати інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими державними органами України, правоохоронними органами іноземних держав та організацій.

Використання банків даних Інтерполу є однією з форм міжнародного поліцейського співробітництва. Для забезпечення всебічної взаємодії між правоохоронними органами держав-членів Інтерполу створено банки даних Генерального секретаріату Інтерполу. Формування банків даних Інтерполу здійснюється за рахунок інформації, яку надають правоохоронні органи

⁶⁰ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135–XI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

держав-учасниць Інтерполу на добровільних засадах. Право власності на цю інформацію належить лише державам, які її надали⁶¹.

У Генеральному секретаріаті Інтерполу створені та діють такі банки даних:

1. Банк даних «Особи» (Іменна база АЧС) – містить інформацію про розшукуваних осіб, зниклих безвісти, осіб, які підлягають впізнанню, зокрема, невпізнані трупи тощо. Крім того, Генеральний секретаріат через I-24/7 системи, забезпечує доступ до бази циркулярів Інтерполу. Циркуляри Інтерполу (картки Інтерполу) були введені в 1946 році з метою організації міжнародного розшуку злочинців, зниклих безвісти, ідентифікації невпізнаних трупів тощо. Картки (циркулярні повідомлення) поділяються на такі категорії: «Розшук» («червоні картки» або «повідомлення з червоним кутом») – викривають злочинців для затримання з подальшою видачею до країни, яка ініціювала обшук.

Ці повідомлення містять повний текст ордеру (санкції) на арешт та детальний опис скоєного злочину; «локаційні» («блакитні картки») — видаються для збору відомостей про зазначену в них особу, а саме про її місцезнаходження тощо; «попередження» («зелені картки») – інформують про «професійних» злочинців, які діють на території кількох країн; «невпізнаний труп» («чорні картки») – містять детальний опис знайдених тіл, а також відбитки пальців, якщо такі є; «Зниклі безвісти» («жовті картки») – містять інформацію про зниклих безвісти.

Зазначений банк даних містить інформацію про всі зазначені циркулярні повідомлення в електронному вигляді. Крім того, система I-24/7 дозволяє генерувати та відправляти запит на розповсюдження циркулярних повідомлень безпосередньо в режимі реального часу.

⁶¹ Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. Посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.87

2. Банк даних викрадених транспортних засобів (База викрадених транспортних засобів ASF) – містить інформацію про транспортні засоби, викрадені на території країн-членів Інтерполу.

3. Банк даних викрадених/втрачених документів - містить інформацію про викрадені/втрачені документи, що посвідчують особу, а також викрадені/втрачені бланки розпорядчих документів.

4. Банк даних викрадених творів мистецтва (ASF Stolen Works of Art) - містить інформацію про викрадені на території держав-членів Інтерполу твори мистецтва, антикваріат та інші культурні цінності.

5. База даних профілів ДНК - містить інформацію про ДНК, вилучену з місць злочинів на території держав-членів Інтерполу та у злочинців.

6. База даних відбитків пальців – містить відбитки пальців, зняті з місць злочинів на території держав-членів Інтерполу та від злочинців.

7. База даних порнографічних зображень, створена за участю неповнолітніх (InTERPOL Child Abuse Image Database), дає змогу ідентифікувати порнографічне зображення за «авторством» та місцем розташування в Інтернеті.

8. База підроблених платіжних карток - містить зображення підроблених платіжних карток та їх елементів (лицьова та зворотна сторони, емблеми, голограми, підписи власників тощо) та іншу актуальну інформацію про підроблені платіжні картки⁶².

Отримання інформації або перевірка певної інформації за даними Інтерполу здійснюється:

- безпосередньо, on-line - через телекомунікаційну систему Інтерпол І-24/7 (банки даних про осіб, транспортні засоби, документи, твори мистецтва);

– надіславши запит до Генерального секретаріату Інтерполу (банки даних ДНК, порнографічних зображень, відбитків пальців).

⁶² Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. Посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.112

З метою забезпечення цільового використання правоохоронними органами держав-членів банків даних Інтерполу їх функціонування організовано таким чином, що країна, яка володіє інформацією про об'єкт, що знаходиться в банку даних Інтерполу, автоматично отримує повідомлення про факт перевірки цього об'єкта іншою державою (відповідно національними центральними бюро Інтерполу, визначеними правоохоронними органами тощо). Отримання такого повідомлення для країни, яка володіє інформацією, є зверненням до країни, яка перевірила об'єкт у банку даних, для з'ясування підстав для проведення відповідної перевірки, запитом інформації про місцезнаходження об'єкта тощо.

Підставою для направлення такого запиту можуть бути матеріали кримінального провадження, оперативно-розшукової справи, матеріали перевірки тощо. Зазвичай перевірки проводяться за базами даних розшукуваних та викрадених транспортних засобів.

РОЗДІЛ 3

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Актуальні проблеми у сфері міжнародного співробітництва та їх характеристика

Міжнародна правова допомога у кримінальних справах – це форма міжнародного співробітництва, передбачена міжнародними договорами, національним кримінально-процесуальним законодавством і заснована на принципі взаємності, яка полягає у здійсненні компетентними органами запитуваної держави на її території процесуальних дій та оперативно-розшукова діяльність у зв'язку з виконанням доручень та з метою сприяння розслідуванню кримінального провадження, яке розслідується компетентними органами запитуючої сторони⁶³.

Стаття 5-1 Закону України «Про слідчу діяльність» визначає міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності як: «Співпраця у сфері оперативно-розшукової діяльності між міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами, до складу яких входять оперативні підрозділи, правоохоронні та спеціальні служби інших держав, які мають у своєму складі відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями, що здійснюються відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правила міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна⁶⁴.

Враховуючи стан та тенденції контрабанди наркотиків, цей процес в Україні та в усьому світі набув поширення та якісно нового. Специфічне

⁶³ Бараннік Р.В. Співробітництво та допомога у кримінальних справах: співвідношення понять. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. №1. 2015. С. 230

⁶⁴ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. ВВР. 1992. № 22. Ст. 303
URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

географічне положення України, використання її території для транзиту наркотичних речовин, а також наявність власної внутрішньої системи виробництва та реалізації наркотичних засобів практично зробили нашу країну джерелом збагачення національних та міжнародних злочинців.

Проблема запобігання незаконному обігу наркотичних засобів була і залишається проблемою, що привертає увагу широкого кола спеціалістів у галузі кримінального права, теорії оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу, криміналістики.

Статистичні дані МВС України свідчать про широке поширення злочинів у сфері обігу наркотиків. Так, у 2016 році до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено дані про 57 970 розпочатих кримінальних проваджень у цій сфері, у тому числі зам. 307 КК України «Незаконне виробництво, придбання, перевезення чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» - 14780 кримінальних проваджень⁶⁵. Зрозуміло, що в такій ситуації необхідно об'єднати зусилля світової спільноти в боротьбі з такими злочинами, виробити практичні рекомендації щодо їх розслідування.

Бажаючи зміцнювати міжнародний мир і безпеку, а також брати участь у ефективній багатосторонності та мирному вирішенні спорів для досягнення цих цілей в рамках ООН, ОБСЄ та Ради Європи між Україною, з одного боку, та Європейський Союз та його держави-члени, з іншого боку (далі – Сторони), політична частина Угоди про асоціацію з Європейським Союзом була підписана 21 березня 2014 року.

У статті 21 вищезазначеної Угоди йдеться про співробітництво у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, прекурсорів та психотропних речовин. У процесі співробітництва Сторони співпрацюють у питаннях, що стосуються боротьби з незаконним обігом наркотиків, на

⁶⁵ Статистичні дані МВС України «Звіт про результати роботи слідчих підрозділів ОВС з досудового розслідування у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (розділ XIII КК України) за 2013 рік». URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.

основі спільно узгоджених принципів, що відповідають міжнародним конвенціям у цій сфері, також з урахуванням Політичної декларації та Декларації про керівні принципи попиту на наркотики. Скорочення, прийняте на двадцятій спеціальній сесії з наркотиків Генеральної Асамблеї ООН у червні 1998 р.⁶⁶ Слід зазначити, що принцип взаємодії визнаний одним із пріоритетних у запобіжних заходах міжвідомчих міжнародних структур, у тому числі щодо запобігання контрабанді наркотиків. .

Сучасна контрабанда наркотичних засобів характеризується високим ступенем організованості, технічної оснащеності та міжнародними зв'язками. Тому боротьба з цими правопорушеннями не може бути ефективною без тісної міжнародної співпраці. Найефективнішою є співпраця оперативно-розшукових підрозділів з використанням у цьому напрямку можливостей бюро Інтерполу⁶⁷.

Координація зусиль оперативно-розшукових підрозділів особливо необхідна на міждержавному рівні. Досягти ефективності протидії запобігання незаконному обігу наркотичних засобів можливо лише спільними зусиллями. Міжнародне співробітництво здійснюється на різних рівнях і в різних формах. За експертними оцінками, міжнародне співробітництво між оперативно-розшуковими підрозділами на практиці є досить слабким, оскільки інформація про боротьбу зі злочинністю зазвичай приховується від представників правоохоронних органів іноземних держав.

Значна частина інформації передається на основі взаємної довіри між керівниками правоохоронних структур сусідніх країн. Однак організація боротьби з попередженням незаконного обігу наркотиків не повинна базуватися лише на хороших робочих контактах між керівниками відповідних органів. Для координації дій міжнародних міжвідомчих структур

⁶⁶ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>.

⁶⁷ Матеріали спільної колегії МВС України та ДМС України від 12.11.2001 р. Рішення затверджено наказом ДМСУ від 29.11.2001 р. № 777. URL: <http://www.minjust.gov.ua>.

щодо розшуку та затримання правопорушників необхідно створити ефективно діючу міжнародну інформаційно-пошукову систему.

Міждержавне співробітництво між оперативно-слідчими підрозділами України та інших держав у сфері запобігання контрабанді наркотичних засобів має проявлятися у таких формах:

1. Поточний обмін оперативною, статистичною, науково-методичною та іншою інформацією про стан наркозлочинності, обмін новими зразками наркотиків та прекурсорів, що перебувають у незаконному обігу, інформацією для поповнення єдиного банку даних про транснаціональні злочинні угруповання та їх лідерів, причетні до незаконного обігу наркотиків і прекурсорів, розвідувальних та відомостей, що становлять взаємний інтерес⁶⁸.

Така потреба виникає тоді, коли під час проведення оперативно-розшукових заходів надходить інформація, що потребує дій, що не належать до компетенції відповідного оперативно-розшукового підрозділу. Сюди входить статистична інформація про рівень, структуру та динаміку правопорушень у цій сфері, інформація про незаконне виготовлення, виробництво, придбання, розповсюдження та контрабанду наркотичних засобів, які мають місце за межами України. Однак серед негативних факторів можна виділити такі, як відсутність єдиної системи обміну інформацією, незадовільне налагодження співпраці між керівниками потенційно взаємодіючих підрозділів, недосконалість законодавчої бази, відмінності в законодавстві в проведенні оперативно-розшукових заходів.

2. Спільне проведення спеціальних операцій, окремих оперативно-розшукових заходів, що потребують комплексного застосування взаємодіючих сил і засобів, а також проведення спільних слідчих дій, оперативно-попереджувальних заходів, у тому числі із застосуванням методу контрольованого доставки, та забезпечення юридична допомога в цивільних і

⁶⁸ Карпенко Є.М. Запобігання незаконному обігу наркотичних засобів міжнародними правоохоронними організаціями (на матеріалах інтерполу та Європолу): монографія. К. С. 115.

кримінальних справах. справи, створення та посилення спеціалізованих підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, оснащення їх сучасними пристроями для виявлення та ідентифікації.

На сучасному етапі розвитку такі спецоперації проводяться з метою виявлення незаконного посіву маку та конопель на площах із загальною межею, перевірки наркопритонів, опрацювання громадських місць, виявлення контрабанди наркотиків та осіб, які розповсюджують наркотики та прекурсори.

3. Здійснення спільних наукових досліджень, видання методичних рекомендацій, бюлетенів, журналів, інших науково-практичних видань для розробки заходів протидії контрабанді наркотиків. Водночас явним недоліком такої форми співпраці є відсутність регламентації обміну інформацією з іншими країнами, особливо в частині секретної інформації.

4. Створення спільних груп по боротьбі з контрабандою наркотиків.

5. Аналіз стану, структури, динаміки та наслідків незаконного обігу наркотичних засобів та прекурсорів, результатів роботи щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з ним, розробка на його основі рекомендацій та пропозицій. для вдосконалення правового регулювання, форм і методів спільної діяльності⁶⁹.

6. Проведення узгодженої спільної політики у сфері протидії незаконному обігу наркотиків та прекурсорів у рамках відповідних міжнародних організацій.

7. Проведення консультацій з питань практичного співробітництва, узгодження єдиних підходів та принципів при розробці міжнародних договорів та інших документів у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та прекурсорів.

8. Обмін досвідом компетентних органів держав-учасниць СНД щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів,

⁶⁹ Поляков Є. В., Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. Міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності щодо запобігання незаконному обігу наркотичних засобів. Південно український правничий часопис. 2017. С. 36

пов'язаних із незаконним обігом наркотиків і прекурсорів, проведення спільних конференцій, семінарів, нарад, консультацій та нарад.

Проаналізувавши стан правового регулювання діяльності міжнародних організацій у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків, можна зробити висновок, що досвід міжнародної взаємодії держав є ефективним. Актуальним міжнародним чинником запобігання наркобізнесу є структури ООН, для яких необхідно і надалі зберігати основну відповідальність за підтримання безпеки держав світового співтовариства на певній території, посилення контрольних функцій, збільшення потенціалу та ефективність реагування на ці процеси. Серед форм взаємодії окремих оперативних підрозділів, вироблених практикою сьогодення, є участь у слідчо-оперативних групах.

Слідчо-оперативні групи створюються для здійснення оперативних розробок щодо наркоділків, причетних до збуту наркотичних засобів, злочинна діяльність яких носить повторний характер. Але на даному етапі розвитку законодавства відсутнє правове поле для включення до складу слідчо-оперативної групи слідчого іншої країни. Залишається невирішеною проблема розвитку системи «транскордонної оперативно-розшукової діяльності» у боротьбі із запобіганням незаконному обігу наркотичних засобів, нормативно-правової бази їх реалізації, механізму отримання та використання оперативної інформації. Розвиток нових комплексних транскордонних оперативно-розшукових заходів, таких як легендарні підприємства, установи та організації, підвищить ефективність міжнародної боротьби з попередженням наркобізнесу⁷⁰.

Міжнародне співробітництво країн знаходиться в постійному процесі самовдосконалення і тому може закономірно змінюватися, поповнюватися новими формами. Необхідно удосконалити законодавче та нормативно-правове регулювання залучення матеріалів оперативно-розшукової

⁷⁰ Міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ з правоохоронними органами зарубіжних країн: Проблеми теорії і практики: Матер. Круглого столу. Дніпропетровськ, 2010. С.19

діяльності до кримінальної справи у разі їх надходження в порядку міжнародної правової допомоги.

Необхідно вдосконалити методи збору оперативної інформації на міжнародному рівні з метою встановлення діяльності організованих злочинних угруповань, їх структури, перехоплення відповідної інформації протиправного характеру; забезпечення захисту потерпілих і свідків; розробка механізмів, які забезпечать заволодіння незаконними доходами, а відтак сприятимуть їх конфіскації та відшкодуванню шкоди, заподіяної злочином.

Враховуючи катастрофічну ситуацію з поверненням в Україну доходів та майна, отриманих внаслідок корупційних злочинів, злочинів, скоєних у рамках організованої злочинної діяльності, ухвалення нових прогресивних законів, які усувають «прогалини» старого законодавства та виключають різні схеми виведення кримінального капіталу з країни є реальними діями щодо відновлення справедливості в суспільстві та покарання винних.

3.2. Шляхи вдосконалення правової основи міжнародного співробітництва

Як вже зазначалося основу правового регулювання міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності складають міжнародно-правові акти. Серед них: Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, ратифікована Законом України «Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» Верховною Радою України від 11 січня 2016 року № 3303- 44 IV⁷¹; Статут Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерполу від 13 червня 1956 року; Рекомендації 4-ї міжнародної конференції Інтерполу щодо майна, отриманого злочинним шляхом,

⁷¹ Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей : ратифікована Законом України від 11 січ. 2016 р. № 3303-IV. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188.

прийняті 25–26 жовтня 1994 року⁷²; Робоча домовленість між Міністерством внутрішніх справ України та Агентством Європейського Союзу з підготовки співробітників правоохоронних органів (CEPOL)⁷³; Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво, ратифікована Законом України від 12.07.2017 року № 2129-VIII⁷⁴; Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/2019 від 26 жовтня 2016 року про правову допомогу підозрюваним та обвинуваченим у кримінальних провадженнях та розшукуваним особам у провадженнях за європейським ордером на арешт⁷⁵;

Також, це: Закон України «Про міжнародні договори України» (ст. 16 Виконання міжнародних договорів)⁷⁶; «Про боротьбу з тероризмом» (розділ VI)⁷⁷; «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (ст. 7)⁷⁸; Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», що закріпив наступне.

Передбачається, що міжнародне співробітництво центральних органів влади, державних органів, до складу яких входять оперативні підрозділи, визначені ст. 5, а також правоохоронних і спеціальних служб інших держав, що мають у своєму складі відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями, здійснюється відповідно до законодавства

⁷² Рекомендації 4-ї міжнародної конференції Інтерполу щодо майна, отриманого злочинним шляхом : прийняті 25-26 жовт. 1994 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_691.

⁷³ Робоча домовленість між Міністерством внутрішніх справ України та Агентством Європейського Союзу з підготовки співробітників правоохоронних органів (CEPOL) : підписано від 05 лют. 2020 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-20#Text.

⁷⁴ Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво : підписана 12 лип. 2017 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.

⁷⁵ Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/2019 про правову допомогу підозрюваним та обвинуваченим у кримінальних провадженнях та розшукуваним особам у провадженнях за європейським ордером на арешт : прийнята 26 жовт. 2016 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_020-16#Text.

⁷⁶ Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

⁷⁷ Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-IV. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

⁷⁸ Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-XII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#top>.

України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правила міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна⁷⁹.

Тобто, можна констатувати, що правове регулювання міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності складають національні та міжнародно-правові акти, а також відомчі договори та угоди. Проте, незважаючи на численні міжнародно-правові документи, подекуди залишаються невирішеними на національному рівні окремі питання міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності, що потребує вдосконалення.

Після реформування кримінального провадження виникає проблема використання у кримінальному провадженні матеріалів, отриманих у результаті міжнародного співробітництва під час проведення оперативно-розшукової діяльності (ст. 5-1 ЗУ «Про слідчу діяльність»). Такі матеріали відповідають п. 2 п. 1 ч. 2 ст. 99 Кримінально-процесуального кодексу України. Відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшуковий підрозділ має право звертатися в межах своїх повноважень із запитом про міжнародну правову допомогу до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій.

Подібну можливість звернення під час досудового розслідування про надання міжнародної правової допомоги передбачено розділом IX Кримінально-процесуального кодексу України. Ми вже зазначали, що законодавець по суті визначив однаковий порядок прийняття процесуальних рішень про оперативно-розшукові заходи, які є однойменними з відповідними негласними слідчими (розшуковими) діями. І якщо в оперативно-розшуковій справі за поданням уповноваженого органу у сфері міжнародного співробітництва такий оперативно-розшуковий захід проводиться уповноваженим органом правопорядку іноземної держави, то ми

⁷⁹ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

не бачимо. будь-які проблеми з визнанням його протоколу та додатків до нього джерелами доказів у кримінальному провадженні⁸⁰.

Однак, на жаль, чинні міжнародні договори про надання взаємної правової допомоги, які діють між Україною та іншими державами і були укладені як за умовами КПК України 1960 р., так і КПК України 2012 р., не приймають. враховуючи те, що оперативно-розшукова діяльність зараз не може проводитися паралельно з вчиненням кримінального провадження.

Так, аналіз угод про надання правової допомоги у кримінальних справах між Об'єднаними Арабськими Еміратами, Республікою Сенегал, Демократичною Соціалістичною Республікою Шрі-Ланка, Малайзією, Королівством Таїланд, які були укладені та ратифіковані Україною після 2012 р. , свідчить про те, що підходи до формування їх змісту не змінилися. Вони продовжують визначати правову допомогу як: отримання доказів і заяв від фізичних осіб; надання інформації, документів, записів та доказів; доставка документів; виконання клопотань про обшук та виїмку; передача осіб, які перебувають під вартою, або сприяння появі інших осіб у державі, що запитує, для дачі свідчень; встановлення місцезнаходження осіб і предметів; заходи щодо виявлення, арешту та конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом; іншу правову допомогу, що відповідає цілям договору про правову допомогу⁸¹.

Основою проблеми є те, що в договорах про надання правової допомоги йдеться про співпрацю у кримінальних, а не в оперативно-розшукових справах. Безумовно, основи взаємності та ввічливості в міжнародних відносинах передбачають можливість здійснення оперативно-розшукової діяльності уповноваженими правоохоронними органами іноземних держав, однак, на нашу думку, за відсутності міжнародних договорів, які прямо визначають право на звернення для отримання

⁸⁰ Лоневський Л. Вимоги до результатів оперативно-розшукової діяльності для їх використання під час досудового розслідування ухилень від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Підприємництво, господарство і право. №6. 2020. С. 237-

⁸¹ Гаврик С.Ю. До визначення поняття «матеріали оперативно-розшукової діяльності». Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. 2010. № 23. С. 178–186.

фактичних даних про обставини готування та вчинення злочину шляхом застосування спеціальних методів розслідування (термін "спеціальні методи розслідування" в міжнародному праві охоплює як оперативно-розшукову діяльність, так і негласні слідчі (розшукові) дії), положення надання міжнародної правової допомоги в оперативно-розшукових справах є надзвичайно складним.

Саме цю обставину ми визначаємо як причину того, що в міжнародному співробітництві в оперативно-розшуковій діяльності, зокрема щодо ухилення від сплати податків, домінують збори (обов'язкові платежі), запити на інформацію через Інтерпол або за направленням уповноважених іноземних правоохоронних органів. держави щодо фізичних, юридичних осіб та обставин, що мають значення для провадження у оперативно-розшуковій справі. Відповіді на такі запити підпадають під ознаки документів, зазначених у абзаці 2 частини першої ч. 2 ст. 99 КПКУ, і вони можуть бути використані під час досудового розслідування.

Таким чином, систематичний аналіз оперативно-розшукового та кримінально-процесуального законодавства свідчить про те, що матеріали оперативно-розшукової діяльності, які можуть бути визнані документами, є джерелами доказів у кримінальному провадженні за ст. 212 КК України складаються протоколи оперативно-розшукових заходів з додатками до них, документи, отримані в рамках міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності, та акти податкових перевірок, проведених на підставі даних органів внутрішніх справ. оперативно-розшукова діяльність податкової міліції. Джерелами орієнтовної інформації для проведення процесуальних дій під час досудового розслідування цих злочинів можуть виступати інші документи, отримані в рамках провадження по оперативно-розшуковій справі⁸².

⁸² Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Для того, щоб матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані при доказуванні у кримінальному провадженні: 1) вони мають бути зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України. Україна; 2) вони повинні містити фактичні дані щодо приготування їжі, ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) фізичними особами та групами осіб; 3) відомості про факти, що містяться в матеріалах ордеру на обшук, мають бути перевірені та підтверджені шляхом проведення слідчих (розшукових), негласних (розшукових) та інших процесуальних дій під час досудового розслідування злочину, передбаченого ст. 212 КК України; 4) матеріали ордеру на обшук для використання для доказування мають бути в обов'язковому порядку розсекречені⁸³.

Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю серед шляхів і засобів вирішення проблеми визначає⁸⁴:

- зміцнення міжнародного співробітництва;
- дотримання міжнародних стандартів збору та аналізу даних про злочини, вчинені організованими злочинними групами;
- удосконалення системи моніторингу криміногенної ситуації в частині діяльності організованих злочинних угруповань у державі в цілому та її регіонах зокрема, а також у сусідніх та інших державах;
- вивчення рівня криміналізації окремих сфер суспільного життя в державі в цілому та в галузях народного господарства, зокрема, виявлення факторів, що сприяють криміналізації, зростанню латентної злочинності; формування громадської думки з метою сприяння ефективній реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю;

⁸³ Калайда А. В. Деякі аспекти міжнародного співробітництва Національної поліції України: значення та роль. Юридичний бюлетень. 2018. №8. С. 306

⁸⁴ Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю: Указ Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011#Text>

- забезпечення ЗМІ інформацією для об'єктивного інформування населення України про проблеми боротьби з організованою злочинністю та корупцією;

- сприяння отриманню іноземними громадянами інформації, необхідної для захисту їхніх прав, про органи та систему боротьби з організованою злочинністю та корупцією в Україні;

- створення умов для залучення громадських та інших організацій, засобів масової інформації до поширення інформації про діяльність організованих злочинних угруповань, обміну інформацією щодо боротьби з організованою злочинністю на міжвідомчому та міждержавному рівнях.

Основними напрямками реформування є: удосконалення існуючих та розробка нових методів боротьби з організованою злочинністю з метою недопущення подальшої консолідації організованих злочинних угруповань, подальшого зниження їх впливу на суспільство на національному та регіональному рівнях; продовження міжнародного співробітництва вітчизняних правоохоронних органів з органами іноземних держав; ініціювання вдосконалення міжнародно-правових актів та гармонізації національного законодавства щодо боротьби з організованою злочинністю із законодавством Європейського Союзу⁸⁵.

З метою активізації міжнародного співробітництва та встановлення дружніх міжнародних відносин між суб'єктами оперативної діяльності, міжнародними правоохоронними організаціями та іноземними державами вважаємо за доцільне:

- регулярно проводити спільні міжнародні практичні заходи з обміну досвідом у сфері боротьби з міжнародною (транснаціональною) злочинністю;

- щорічно проводити міжнародні науково-практичні конференції за участю іноземних правоохоронних органів і підрозділів, а також

⁸⁵ Мінка П.Я., Мінка Т.П., Хрідочкін А.В., Богуславський М.Г. Оперативно-розшукова діяльність: Навч. Посіб. Дніпропетровськ, 2011. С. 44

міжнародних правоохоронних організацій з актуальних питань міжнародного співробітництва;

- у зв'язку з останніми подіями пандемії коронавірусу та військової агресії на території України продовжувати налагоджувати взаємодію з іноземними поліцейськими органами в режимі онлайн, що дозволить оперативно вирішувати питання міжнародного співробітництва в різних сферах діяльності;

- розробити та затвердити стратегію розвитку міжнародного співробітництва між органами та підрозділами Національної поліції України, де закріпити пріоритетні вектори розвитку міжнародного поліцейського співробітництва, визначити пріоритетні напрями діяльності міжнародної поліції, стратегічні показники, стратегії, засобів реалізації та правового та організаційного забезпечення⁸⁶.

Міжнародне співробітництво України у протидії та боротьбі з організованою злочинністю має включати:

- продовження процесу адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу щодо боротьби з проявами організованої злочинності;

- удосконалення взаємодії правоохоронних органів України з питань боротьби з організованою злочинністю з правоохоронними органами іноземних держав на основі відповідних міжнародних договорів;

- продовження практики укладання міжнародних договорів України щодо боротьби з організованою злочинністю;

- розширення практики укладання міжнародних договорів про співробітництво у боротьбі зі злочинністю, зокрема організованою, між правоохоронними органами України та відповідними органами іноземних держав;

⁸⁶ Калайда А. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва в діяльності поліції. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 11 (297). С. 116.

- налагодження постійного обміну досвідом роботи спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю в Україні з правоохоронними органами іноземних держав, стажування та навчання відповідних спеціалістів за кордоном⁸⁷.

У підсумку зазначаємо, що вжиття всіх цих заходів у комплексі слугуватиме надійній побудові системи міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності та сприятиме ефективній роботі всієї правоохоронної системи.

⁸⁷ Міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ з правоохоронними органами зарубіжних країн: Проблеми теорії і практики: Матер. Круглого столу. – Дніпропетровськ, 2010. С.18

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження проблеми «Міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності» можна зробити такі висновки:

1. Боротьба із злочинністю в сучасних умовах практично неможлива без міжнародного співробітництва правоохоронних органів України у сфері оперативно-розшукової діяльності. Аналіз чинних міжнародних угод та національних нормативно-правових актів свідчить про те, що прослідковується помітне зростання потреби в організації та регулярному проведенні міжнародного співробітництва у даній сфері. Завдяки міжнародному співробітництву національні правоохоронні органи більш ефективно можуть боротися із усім спектром транскордонної злочинності, міжнародними економічними злочинами, наркобізнесом, тероризмом, шахрайством, кіберзлочинністю, торгівлею людьми, незаконною міграцією, контрабандою зброєю тощо. Нажаль Україна стала об'єктом для всіх цих суспільно-небезпечних форм злочинності, які мають не абиякий вплив на подальший сталий розвиток нашої держави.

2. Удосконалення механізмів взаємодії правоохоронних органів різних держав, чітке правове регулювання й ефективне застосування традиційних форм міжнародного співробітництва, пошук нових форм та напрямів співпраці є вагомим запорукою успішного вирішення багатьох проблем не лише зовнішньополітичного, зовнішньоекономічного, а й внутрішнього характеру.

3. Міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності стало можливим завдяки розробленим принципам міжнародного співробітництва, серед яких можна виокремити головний - це принцип гарантування та дотримання прав та свобод людини і громадянина, який стоїть завжди на першій місці в переліку принципів міжнародного співробітництва, особливо в країнах ЄС. Будь-які порушення конституційних

прав і свобод людини неприйнятні та ні в якому разі не можуть бути допущені.

4. Міжнародно-правовими документами в сфері міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності є: багатосторонні конвенції про боротьбу з міжнародними злочинами і злочинами міжнародного характеру; договори про правову допомогу по кримінальних справах; договори, що регламентують діяльність відповідних міжнародних організацій.

5. Серед всіх форм взаємодії оперативно-розшукових органів у міжнародному співробітництві в даний момент особливої уваги заслуговують:

- взаємодія керівників оперативно-розшукових органів у формі систематичних робочих зустрічей-нарад;
- взаємне інформування та обговорення наявної інформації, яка свідчить про готування або скоєння транскордонних злочинів;
- спільне планування конкретних оперативно-розшукових заходів та проведення спеціальних операцій, спрямованих на виявлення, попередження та припинення злочинів.

6. Структурні оперативно-розшукові підрозділи державних правоохоронних структур можуть здійснювати міжнародне співробітництво у сфері оперативно – розшукової діяльності тільки на підставі чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та з дозволу керівників правоохоронних органів на підставі детально розробленої національної нормативно-правової бази.

7. Взаємодія суб'єктів міжнародного співробітництва для попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень за допомогою використання банків даних Інтерполу є однією із форм міжнародного поліцейського співробітництва. Банки даних Генерального секретаріату

Інтерполу створені з метою забезпечення всебічної взаємодії правоохоронних органів держав-членів Інтерполу. Формування банків даних Інтерполу здійснюється за рахунок інформації, яку надають правоохоронні органи держав-членів Інтерполу на добровільних засадах. Право власності на цю інформацію належить лише тим державам, які її надали. Також дана взаємодія здійснюється з багатьма міжнародними організаціями іноземних країн та з їх правоохоронними органами.

8. Міжнародне співробітництво держав у сфері оперативно-розшукової діяльності знаходиться у постійному процесі удосконалення та поліпшення, воно природно змінюється залежно від характеру та інтенсивності транскордонної злочинності, поповнюватися новими формами.

9. До основних напрямів покращення міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності можна віднести такі:

спільний пошук правоохоронними структурами закордонних держав нових методів боротьби з організованою злочинністю з метою недопущення подальшої консолідації організованих злочинних угруповань, зменшення їх впливу на суспільство на національному та регіональному рівнях;

вдосконалення міжнародного співробітництва вітчизняних правоохоронних органів із відповідними органами іноземних держав на підставі наукового аналізу набутого попереднього досвіду такого співробітництва;

спільне вдосконалення міжнародних правових актів та гармонізація національного законодавства з питань боротьби з організованою злочинністю із законодавством закордонних країн й в першу чергу із державами Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135–XI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
4. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.
5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#top>.
6. Статут ООН: прийнятий 26.06.1945. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_010.
7. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: прийнята 23.05.1969; ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 14.04.1986 із застереженнями і заявою. Україна у міжнародно-правових відносинах : зб. докум. (укр. та рос. мовами). Київ. 1996. Кн. 1: Боротьба зі злочинністю та взаємна правова допомога. С. 19–57.
8. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединённых Наций: принятая Резолюцией 2625 (XXV) на 1883-ем пленарном заседании ГА ООН 24.10.1970. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_569.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>.

10. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/2019 про правову допомогу підозрюваним та обвинуваченим у кримінальних провадженнях та розшукуваним особам у провадженнях за європейським ордером на арешт : прийнята 26 жовт. 2016 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_020-16#Text.

11. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво : підписана 12 лип. 2017 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.

12. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей : ратифікована Законом України від 11 січ. 2016 р. № 3303-IV. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188.

13. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю:Указ Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011#Text>

14. Рекомендації 4-ї міжнародної конференції Інтерполу щодо майна, отриманого злочинним шляхом : прийняті 25-26 жовт. 1994 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_691.

15. Робоча домовленість між Міністерством внутрішніх справ України та Агентством Європейського Союзу з підготовки співробітників правоохоронних органів (CEPOL) : підписано від 05 лют. 2020 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-20#Text.

16. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції: Наказ МВС України від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>

17. Антонюк А.Б. Процесуальні засади міжнародного співробітництва у розслідуванні кримінальних правопорушень : дис... канд.

юрим. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Ірпінь, 2016. 220 с.

18. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Х. : Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.

19. Бараннік Р. В. Принципи міжнародного співробітництва та міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження. *Вісник кримінального судочинства*. № 2. 2017. С.11-18.

20. Бараннік Р.В. Співробітництво та допомога у кримінальних справах: співвідношення понять. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. №1. 2015. С. 224–232 с.

21. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. Т.В. Бусел. Ірпінь-Перун, 2002. 1440 с.

22. Веремієнко с. В. Напрями та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство*. № 2. Ч. 2. 2019. С. 229-233

23. Войціховський, А. В. Міжнародне право : підручник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.

24. Гаврик С.Ю. До визначення поняття «матеріали оперативно-розшукової діяльності». *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією*. 2010. № 23. С. 178–186.

25. Грень Р.Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2016. С.99-102

26. Грібов М. Л. Організація діяльності оперативних підрозділів: питання юридичного унормування. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 26–31.

27. Грянка Г.В. Питання міжнародного співробітництва у розслідуванні злочинів міжнародного характеру. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 1 (10). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/14_Hrianka.pdf.

28. Джужа О.М., Іванов Ю.Ф. Роль міжнародних організацій у боротьбі зі злочинністю. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2003. № 5. 67 с. С.61
29. Джужа О.М., Орлов Ю.Ю. Законодавче регулювання оперативно-розшукової діяльності: деякі проблеми. *Право України*. 2006. №6. С. 79-81
30. Європол. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
31. Євтушко В.П. Проблеми нормативно-правового регулювання ОРД в Україні. *Вісник Льв. Ін-ту внут. справ*. 2003. №2. С. 38-43.
32. Єфімов В.В. Міжнародне співробітництво в оперативно-розшуковій діяльності. *Право і суспільство*. № 1. 2012. С. 268-273
33. Калайда А. В. Деякі аспекти міжнародного співробітництва Національної поліції України: значення та роль. *Юридичний бюлетень*. 2018. №8. С. 304–309.
34. Калайда А. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання міжнародного співробітництва в діяльності поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11 (297). С. 115–119.
35. Карпенко Є.М. Запобігання незаконному обігу наркотичних засобів міжнародними правоохоронними організаціями (на матеріалах Інтерполу та Європолу): монографія. К. 211 с.
36. Курінний Є.В. Система законодавчого забезпечення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Зб. наук. праць*. 2006. № 4(30). С. 268-275.
37. Лоневський Л. Вимоги до результатів оперативно-розшукової діяльності для їх використання під час досудового розслідування ухилень від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). *Підприємництво, господарство і право*. №6. 2020. С. 237-

38. Маланюк А.Г. Провадження у кримінальних справах, пов'язане з міжнародними відносинами, за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Львів, 2004. 230 с.
39. Матеріали спільної колегії МВС України та ДМС України від 12.11.2001 р. Рішення затверджено наказом ДМСУ від 29.11.2001 р. № 777. URL: <http://www.minjust.gov.ua>.
40. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсеєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. К. : Атіка, 2003. Т. 6 : Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). 2010. 1128 с.
41. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 8 т. / відп. ред.: В.В. Черней, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко, Ю.І. Римарпенко. К. : Атіка, 2003. Т. 8 : Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби, міжнародне співробітництво. 2010. 1132 с.
42. Міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ з правоохоронними органами зарубіжних країн: *Проблеми теорії і практики: Матер. Круглого столу*. Дніпропетровськ, 2010. С.118-121.
43. Мінка П.Я., Мінка Т.П., Хрідочкін А.В., Богуславський М.Г. Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. Дніпропетровськ, 2011. 245 с.
44. Мудряк Т. Міжнародне співробітництво щодо криміналістичного забезпечення розслідування злочинів. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 211–216.
45. Науково-практичний коментар до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» / кол. авторів; за заг. ред. О. М. Бандурки, К. Б. Левченко, О. М. Литвинова. Київ : Агентство «Україна», 2013. 567 с.
46. Гусарова С. М. Основи оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник URL: http://pidruchniki.com/80174/pravo/subyekti_uchasniki_operativnorozshukovoyi_diyalnosti_pravoviy_status.

47. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : навч. посіб. / В. В. Аброськін, С. В. Албул, С. О. Єгоров, та ін. ; за заг. ред. В. В. Аброськіна. Одеса : ОДУВС, 2020. 400 с.

48. Підгородинська А.В. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні: поняття та процесуальні форми. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Вип. 4. Том 3. С. 114–118.

49. Поляков Є. В., Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. Міжнародне співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності щодо запобігання незаконному обігу наркотичних засобів. *Південно-український правничий часопис*. 2017. С. 36–38.

50. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) : навч. Посібник. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 272 с.

51. Преследование киберпреступников по всем направлениям. Europol. European Cybercrime Centre. URL: <https://www.europol.europa.eu/crimeareas-and-trends/crime-areas/cybercrime>.

52. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2008. 344 с.

53. Сірант М. М. Поліцейське співробітництво України і Європейського Союзу – правовий аспект. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 850 (11). С. 353–360.

54. Співробітництво з Європолем. Міністерство закордонних справ України. Європейська інтеграція. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/spivrobotnictvo-z-yes-u-sferi-yusticiyi-svoboditabezpeki/spivrobotnictvo-z-yevropolom>.

55. Статистичні дані МВС України «Звіт про результати роботи слідчих підрозділів ОВС з досудового розслідування у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (розділ XIII КК України) за 2013 рік». URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.

56. Супрун Т.М. Міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 5. С. 335–337. URL: http://pap.in.ua/5_2016/101.pdf.

57. Тимченко Л.Д. Міжнародне право: підручник для юридичних спеціальностей ВНЗ МВС. Харків: Консум, 1999. 528 с.

58. Черноус Ю.М. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю. *Право та державне правління*. 2013. № 4. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&.

59. Шинкаренко І.Р. Взаємодія оперативних підрозділів ОВС та пенітенціарних систем України: прикладні проблеми наукового забезпечення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2012. Спеціальний випуск № 3. С. 37–46.

60. European Cybercrime Centre. Europol. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3>